

Obrazovanje i razvoj, 5. novembra 2007.

Sistem obrazovanja da bude u skladu sa zahtevima tržišta

Profesor Filozofskog fakulteta u Beogradu **Sulejman Hrnjica** ocenio je na debati "**Obrazovanje i razvoj**", koja je u okviru projekta Demokratski politički forum održana u ponedeljak, 5. novembra 2007. u Beogradu, da sistem obrazovanja u Srbiji mora da se stvara prema zahtevima tržišta rada.

Hrnjica je rekao da se u Srbiji "proizvode" nepostojeća zanimanja i da je zbog toga milion ljudi u tranziciji ostalo bez posla. On je naglasio da pre velikih sistemskih zakona mora da se "popiše stanje po svim nivoima odlučivanja, saniraju postojeće besmislice i analizira sistem obrazovanja".

Odbor za prosvetu Skupštine Srbije je jedino telo koje ima pravo i ovlašćenja da otvori fundamentalna pitanja u prosveti, uključujući i strategiju obrazovanja, ocenio je Hrnjica i dodao da Nacionalni prosvetni savet u sadašnjem sastavu ne može da donese relevantne odluke i dok se god ne preispita sastav tog tela kao i Ministarstva prosvete, reforma će biti u krizi.

Savetnica potpredsednika Vlade Srbije za obrazovanje i socijalna pitanja **Tinde Kovač-Cerović** istakla je da je problem što u Srbiji ne postoji nacionalni plan u oblasti prosvete, ali je dodala da postoji 13 međuresorskih strategija "koje dosta dobro zaokružuju taj prostor".

Predstavnica tima za smanjenje siromaštva potpredsednika Vlade Srbije **Tanja Ranković** je naglasila da je jedan od velikih problema i to što se u Srbiji ništa ne ulaže u obrazovanje odraslih. Ona je rekla da u Srbiji 21 odsto ljudi nema ni osnovnu školu, a da je 23 odsto onih koji su završili samo osnovnu školu.

Profesor Filozofskog fakulteta **Želimir Popov** uputio je niz kritika na račun Nacionalnog prosvetnog saveta, navodeći da polovinu članova tog saveta čine laici, što govori kakav je odnos države prema obrazovanju. Popov je rekao da bi po zakonu rad Saveta trebalo da bude javan, ali da od 2004. do danas nije Narodnoj skupštini podneo nijedan izveštaj o stanju u obrazovanju, niti je bilo ko to tražio od predsednika ovog tela.

Govoreći o reformi u oblasti visokog obrazovanja, bivši rektorka Univerziteta u Beogradu **Marija Bogdanović** je rekla da su dosadašnji rezultati loši, jer je svega 16 odsto studenata uspešno da uradi ono što se od njih očekivalo. Ona je istakla da je goruće pitanje visokog obrazovanja

izjednačavanje starih diploma sa masterom i da će, ukoliko taj predlog bude usvojen, kvalitet doktorskih studija biti snižen.

Bogdanovićeva je naglasila da uključivanje u doktorske studije zahteva kontinuirani rad i da studenti koji su završili studije pre pet ili deset godina, bez obzira na prosek, neće moći da nadoknade praznine u znanju na doktorskim studijama.

Uvodne reči u debati dali su **Tinde Kovač-Cerović** (savetnik potpredsednika Vlade za obrazovanje i socijalna pitanja) i **Sulejman Hrnjica** (Filozofski fakultet), moderatori su bili **Ksenija Petovar** (Centar za demokratiju) i **Zoran Lutovac** (Fridrih Ebert Fondacija), a u debati su učestvovali: **Želimir Popov** (Filozofski fakultet), **Vesna Đukić** (BOŠ), **Ana Manojlović** (FES), **Marija Vranešević** (BOŠ), **Milan Ilijin** (Prijatelji dece Zemuna), **Tanja Ranković** (Tim potpredsednika Vlade za implementaciju SSS), **Dubravka Stojanović** (Filozofski fakultet), **Vigor Majić** (Istraživačka stanica Petnica), **Ivana Stevanović** (Centar za prava deteta), **Gordana Krstić** (XIV beogradska gimnazija), **Fuada Stanković** (Univerzitet u Novom Sadu), **Ivan Juranić** (Hemijski fakultet), **Martina Vukasović** (Centar za obrazovne politike), **Milan Nikolić** (Centar za proučavanje alternativa), **Mijat Damjanović** (Palgo centar), **Divna Kekuš** (Visoka zdravstvena škola), **Snežana Pajović** (Medicinski fakultet (INN "Vinča")), **Novak Jauković** (Beogradski informacioni tehnopark), **Brana Jelenković** (Institut za fiziku), **Marija Bogdanović** (Filozofski fakultet), **Srđan Stanković** (Elektrotehnički fakultet), **Ljiljana Levkov** (Filozofski fakultet), **Svetlana Vujović** (Izvršno veće Vojvodine), **Desanka Radunović** (Matematički fakultet), **Radmila Gošović** (Grupa "Most"), **Milena Jerotijević** (Grupa "Most"), **Aleksandra Stanić** (bivši savetnik u Zavodu za vrednovanje kvaliteta obrazovanja), **Nataša Stojanović** (PDS Gimnazija "Sveti Sava"), **Dragan Ćuk Milankov** (Centar za alternativno rešavanje sukoba), **Snježana Mrše** (Grupa "Most"), **Ivana Stanojev** (Centar za nenasilni otpor), **Milena Mihajlović** (Centar za interaktivnu pedagogiju), **Biljana Stojković** (Biološki fakultet), **Suzana Stanković-Ilić** (Opštinska uprava za društvenu delatnost), **Dragica Moro** (Sekretarijat za obrazovanje grada Beograda), **Natalija Panić** ("Kreativni centar"), **Isidora Isakov** (Centar za omladinski rad Novi Sad), **Milan Karagaća** (Forum za međunarodne odnose), **Jelena Volić-Hellbusch** (Pravni fakultet Univerziteta Union), **Mirjana Pešić** (Filozofski fakultet), **Dijana Plut** (Institut za psihologiju), **Nataša Vučković** (narodni poslanik), **Dragoljub Mićunović** (narodni poslanik) i drugi.

Tinde Kovač-Cerović: Međusektorske strategije i obrazovne politike

Meni je izuzetno drago što je ovo tema razgovora danas i mislim da je uvek dobro pričati o obrazovanju i dobro je posvetiti vreme tome.

U pozivu smo dobili puno različitih pitanja koja se odnose na obrazovanje. Ono o čemu ću ja pričati je samo jedno pitanje, a to je pitanje da li je naš obrazovni sistem u funkciji razvoja i kako to čini.

Razvoj čak ni ja nisam htela da definišem, taj razvoj u čijoj funkciji bi trebalo da je obrazovni sistem, nego sam pokušala da naša očekivanja od sistema obrazovanja u funkciji razvoja definišem kroz ono što je splet različitih strateških okvira razvoja koje je ova zemlja usvojila.

Mi nemamo veliki nacionalni plan razvoja, ali zato postoji niz različitih međuresorskih strategija koje dosta dobro zaokružuju taj prostor

Vi znate da mi nemamo taj veliki nacionalni plan, ali zato postoji niz različitih međuresorskih strategija koje u stvari dosta dobro zaokružuju taj prostor. To je zapravo trinaest nacionalnih strategija ili planova koji imaju eksplicitne zahteve u pogledu obrazovanja. Njihov vremenski okvir je različit, sa najdužim zahvatom sa ciljem koji je postavljen za 2015. - to su milenijumski razvojni ciljevi, nacionalni plan akcije za decu, dekada integracije roma, i strategija za održivi razvoj koja još nije usvojena, sad se priprema, ali se očekuje da će biti jedna od tih krovnih strategija koja će na neki način rukovoditi time šta se dalje dešava u zemlji. To je do 2015, a imamo onda do 2012. nacionalnu strategiju privrednog razvoja, nacionalnu strategiju regionalnog razvoja, imamo do 2010. strategiju za smanjenje siromaštva, nacionalnu strategiju za pristupanje EU, plan za sprovođenje prioriteta iz evropske povelje, nacionalnu strategiju zapošljavanja, i onda ima još strategija - za razvoj informacionog društva, strategija za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom, nacionalni akcioni plan za zapošljavanje, itd.

Dakle, ima jedno tridesetak strategija. Mi smo uz pomoć tima za implementaciju strategije za smanjenje siromaštva izvukli taj korpus od trinaest gde se eksplicitno prepoznaje obrazovanje i zahtevi u odnosu na obrazovanje.

Naravno, pored toga postoje i međunarodna dokumenta koja su ili ratifikovana ili zapravo kod nas čekaju ratifikaciju. To su evropska dokumenta sa kojima ćemo se sresti veoma uskoro, nadam se.

Na osnovu pregleda ovih strategija koje sada vidimo na prezentaciji, to jeste jedan draft, znači tu

su vađeni komadi tih strategija koji se odnose na obrazovanje u originalnoj formulaciji. Znači nije prerađeno nego je baš onako kako to tamo stoji, zato sam i mislila da je baš zgodno da to zajedno pogledamo, znači to su sve usvojene strategije. Strategiju za održivi razvoj nismo ni stavili tu, zato što se ona još dorađuje na osnovu konsultacija.

Unutar sistema obrazovanja i obrazovne politike postoje generalna ograničenja koja važe uvek i svuda i sa kojima se svako ko se ozbiljno bavi obrazovanjem mora nekako nositi. To je jedan izuzetno veliki sistem koji je sav od ljudskih interakcija, to je jako puno ljudskih interakcija sa svim komplikovanim ulogama, sa hijerarhijama, sa puno pregovaranja između, i sa svim ljudskim slabostima

Može se videti da su identifikovani zajednički prioriteti u odnosu na obrazovanje, kako te razvojne strategije vide funkciju obrazovanja, a to je, prvo, stvaranje ljudskih resursa za budućnost, pa sada u toj budućnosti možete fokusirati na šire ili na uže, ali u svakom slučaju tu se nalazi ekonomija znanja, informatičko društvo, evropsko tržište i niz vrednosti koje se u Evropi promovisu. Drugi zajednički element po svim ovim strategijama je uključivanje svih grupa i to sa posebnim naglaskom na vulnerabilne grupe, tj. stvaranje ljudskih resursa nije samo za neke, nego je ono u stvari za sve. Tako sve ove strategije to vide. Čak su identifikovani i mehanizmi, ako se pregleda šta se predlaže, ti mehanizmi nisu sasvim isti, formulisani su negde bolje artikulisano negde manje artikulisano, negde detaljnije, negde manje detaljno, sa nekim različitim elementima koji su istaknuti ovako ili onako, ali zapravo provejavaju mehanizmi da na svim nivoima treba povećati obuhvat, pošto kod nas ne postoji kompletan obuhvat ni na predškolskom ni na osnovnoškolskom ni na srednješkolskom, a naravno ne ni na univerzitetskom nivou. Da treba povećati efikasnost i efektivnost, da tu imamo zastoja, povećati kvalitet ishoda, rezultata obrazovnog sistema, uspostaviti sistem osiguranja kvaliteta i monitoringa postignutog rezultata. To se prosto ne prati i ne zna se šta to obrazovanje proizvodi. Da imamo školu bez diskriminacije, da su uspostavljeni bolji finansijski mehanizmi i da su programi kontinuirano inovirani.

Posebno je u ovim strategijama razrađeno nekoliko ovih oblasti, a to je srednje stručno obrazovanje, višestepeno usklađeno, horizontalna mobilnost provejava kroz različite strategije i na osnovu toga je čak jedna uža sektorska strategija već usvojena za reformu srednjeg stručnog obrazovanja. Obrazovanje odraslih, druga šansa, veza sa neformalnim obrazovanjem, sa doživotnim učenjem i kako to instalirati u sistem. To je takođe relativno dobro razrađeno i proširenje predškolskog sistema se takođe često pominje. Tako da ja mislim da kažem da je ta isporuka za dalju razradu unutar resora zapravo veoma jasna, ne kompletna, ali veoma jasna.

E sad, kako to izgleda unutar resora, unutar sistema obrazovanja? Volela bih da istaknem da unutar sistema obrazovanja i obrazovne politike postoje nekakva generalna ograničenja koja važe uvek i svuda i sa kojima se svako ko se ozbiljno bavi obrazovanjem mora nekako nositi. To je jedan izuzetno veliki sistem koji je sav od ljudskih interakcija, to je rad sa ljudima, ljudi rade sa ljudima, znači to je jako puno ljudskih interakcija sa svim komplikovanim ulogama, sa hijerarhijama, sa puno, puno pregovaranja između, i sa svim ljudskim slabostima koje možete samo da zamislite zato što je to toliki sistem i zasniva se na ljudskoj kooperaciji.

Pošto je to tako veliki sistem, svi pogledi su uvek nužno ograničeni i onda naravno i pretežno interesno obojeni. Vrlo retko imate onaj kompletan pogled, to su uglavnom ograničeni pogledi, svako vidi svoj okoliš i ono na šta utiče i ko na njega utiče.

U obrazovanju i vaspitanju postoji najveći broj laičkih teorija. Prosto svi mi imamo laičke teorije šta je dobro obrazovanje, šta je dobro vaspitanje, to je jedna osnovna ljudska delatnost i svi smo mi prošli školu, pa na osnovu ta dva elementa sastavimo neku laičku teoriju i one su obično dovoljno dobre za svakodnevni život, ali na osnovu toga onda gledamo i na sistem obrazovanja gde onda može nastati u stvari veliki problem.

Karakteristike razvoja i učenja - to je zapravo ono na šta deluje sistem obrazovanja - su skrivene, one nisu vidljive, to je komplikovan proces, to je jako interiorizovan proces i delovanje na tom nivou traži niz različitih i manje vidljivih elemenata. To je nešto u čemu se i nauka jako puno u poslednje vreme razvija, tako da je to vrlo često u disproporciji sa laičkim teorijama.

Mislim da je ispravno zaključiti da je obrazovni sistem jedan inertan sistem i da bi se on pokrenuo uvek treba nekoliko godina

Na osnovu svega ovog mislim da je sasvim ispravno zaključiti da je to uvek jedan inertan sistem i da bi se on pokrenuo uvek treba nekoliko godina. Da je to sistem koji uvek samo veoma sporo daje vidljive efekte i rezultati onoga što mi sada merimo su rezultat onoga što je pre 12 godina usađeno u sistem ili obrnuto, ono što se sad menja će se videti kroz 12 do 15 godina.

Iz čega se on sastoji? Ja se izvinjavam onima koje mučim sa ovim crtežom, ali mi se čini da je ovde nekako u stvari celi sistem nacrtan, znači tu su svi elementi sistema, to je ono iz čega se sastoji sistem na bilo kom nivou. Postoje neka pitanja u vezi sa svim tim, neka vrsta dimenzije, neke karakteristike sistema, to je koliko su otvoreni podaci, koliko je to transparentno, koliko se to skuplja, da li je to sve postavljeno, da li je to efikasno, u stvari da li je dovoljno brzo, dovoljno kvalitetno za dovoljno malo ulaganja, da li je participativno, ko je pitan, ko nije, ko može da učestvuje u donošenju odluka, ko ne može, a kome je jako teško da učestvuje, da li je to pravedno, da li isključuje neke cele grupe, koliko je dobro regulisano, da li ima 150 različitih konfliktnih zakona ili je to nekako organizovano i u pozadini stoje neke institucije. Trebalo bi da imamo obrazovnu politiku i trebalo bi da imamo međusektorske politike.

Međusektorske politike u stvari određuju onaj kraj, dobit obrazovanja, društvenu dobit, dobit za razvoj. One vrlo često određuju i šta hoće da isporuči obrazovni sistem, kakve rezultate želi, i naravno utiče na sektorsku politiku, na obrazovnu politiku ili na obrazovne politike kao takve

Kako to deluje? U idealnom smislu to deluje ovako: da međusektorske politike u stvari određuju onaj kraj, dobit obrazovanja, društvenu dobit, dobit za razvoj otprilike onako kako je definisano u tim strategijama. Međusektorske politike vrlo često i određuju i šta hoće da isporuči obrazovni sistem, kakve rezultate želi, i naravno utiče na sektorsku politiku, na obrazovnu politiku ili na obrazovne politike kao takve. Takva je dinamika prolaska kroz taj sistem.

Na žalost, neki razvojni cilj ne može direktno da proizvede rezultat nego mora da se pretoči kroz celi ovaj komplikovan sistem i to tako da onda obrazovne politike utiču na institucije i onda institucije dalje razrađuju i utiču na svaki od ovih elemenata. Institucije koje se profesionalno bave obrazovanjem i vaspitanjem i pitanjima obrazovne politike, utiču na ove elemente i ako je to sve jako dobro usklađeno onda možete očekivati da na kraju u stvari imate osobu, kroz 15-20 godina, koja maksimalno koristi lične dobiti od obrazovanja i koja doprinosi na maksimalan način društvenoj dobiti. To je idealna situacija.

Kako to izgleda kada nije idealna situacija, kada se recimo te međusektorske politike ne pretoče u obrazovne politike i kada su recimo te institucije koje treba da daju podršku razvoju obrazovanja u stvari nekako u senci ili nemaju dovoljno kapaciteta, nemaju dovoljno finansija, nisu dovoljno informisane i u stvari ne urade ono što treba? To se često prepoznaje time da nema podataka, ne postavlja se pitanje efikasnosti u smislu šta smo proizveli, kakvi su ishodi i rezultati, obično nema participativnosti, ne razgovara se o obrazovanju i pitanje pravednosti obično otpadne. Ostaje pitanje regulisanosti, vrlo često to proizvede da programi naročito porastu i da je tema programa najvažnija, tema uprave je vrlo često najvažnija i to baš u onom političkom smislu "čiji je ovaj direktor ili rukovodilac" i nastavnici naravno onda prirodno lobiraju za sopstvene interese koji su sasvim legitimni interesi radnika. Kada se tako nešto desi lične dobiti se smanje, društvene dobiti se izgube i zapravo ono zbog čega se ipak moramo zabrinuti to je da te međusektorske politike i velike razvojne politike zapravo ne postignu ono što je zacrtano.

Implementacija obrazovnih politika može biti lako zaustavljena na mnogim nivoima i iz različitih razloga koji su vrlo često vrlo objektivni razlozi

Svi smo se ovde okupili zato što se brinemo da li je kod nas obrazovanje sada u nekoj takvoj situaciji. Kada pogledamo elemente, zbilja nema dovoljno podataka, razgovora, efikasnosti, participativnosti, vrednovanje je trenutno u zastoju, pitanje toga šta zapravo sistem proizvodi nije dovoljno jasno, uprava je još uvek na žalost politička, finansije se ne reorganizuju, nema nekog većeg izdvajanja iz budžeta, nema drugačijeg načina finansiranja, kao što bi to zahtevao jedan moderni sistem, programi su porasli, oko udžbenika ima neke diskusije ali uglavnom interesne između različitih izdavača i nekako izgleda da je tu potrebno jedno jače delovanje od strane obrazovnih politika i od strane međuresorskih strategija.

Ja ću zapravo tu i da završim izlaganje sa dve na žalost loše vesti i jednom dobrom vešću. Ograničenja obrazovne politike uvek postoje jer put od politika do realizacija i do efekata je veoma dug. Videli ste koji je to komplikovan lavirint kroz koji treba da se prođe i da se u tom lavirintu može lako zaustaviti. Implementacija politika, čak i da postoji, u stvari može biti lako zaustavljena na mnogim nivoima i iz različitih razloga koji su vrlo često vrlo objektivni razlozi. Postoji širok prostor za suprotstavljanje ili nekoordinisane politike ili ako se ide komad po komad, bez neke celovite slike i iza loše dizajnirane politike - ne postoji nikakav mehanizam da se to spreči. Tako da je ispravno reći da su uspešno sprovedene obrazovne politike zapravo redak događaj, da to potpada pod teoriju retkih događaja.

Druga loša vest je vreme koje nije baš na našoj strani, ali mislim da je ispravno zaključiti da postoji jedan strateški okvir danas i u stvari je lako provući te prioritete iz tog širokog strateškog okvira, međusektorskih strategija kroz obrazovnu politiku i da je onda posle toga lako razraditi sisteme elemenata u skladu sa obrazovnom politikom i onda preći na implementaciju u smislu zakona i finansiranja, obuke.

Druga loša vest je vreme. Ako hoćemo efekte do 2015. godine, minus 3 godine za pripremu, minus 12 godina za stvarno delovanje, to je nekako početak trebao da bude tu oko 2000. godine. Ako bi se sad postigao dogovor oko promena, onda je to 3 + 12 godina, onda su tu efekti negde 2022. godine. Tako da vreme i nije baš na našoj strani, ali mislim da je ispravno zaključiti da postoji jedan strateški okvir danas i u stvari je lako provući te prioritete iz tog širokog strateškog okvira, međusektorskih strategija kroz obrazovnu politiku i da je onda posle toga lako razraditi sisteme elemenata u skladu sa obrazovnom politikom i onda preći na implementaciju u smislu zakona i finansiranja, obuke. Tako da je to u stvari jedan čist analitički rad, pretežno, i imam utisak da bi taj jedan redak događaj trebalo da se desi i da je to u stvari jako, jako moguće i da je to potrebno - upravo zbog veze obrazovanja i tih razvojnih politika od kojih stvarno očekujemo nešto. Zahvaljujem se.

Sulejman Hrnjica: Kočnice reforme obrazovanja moraju se analizirati u sistemu

Poštovane kolegice i kolege, ja sam naime sa velikim zadovoljstvom poslušao izlaganje kolegice Tinde Kovač i istovremeno moram da kažem da sam pre pet dana u Obrazovnom forumu imao mnogo manje razloga za optimizam koji je ovde nagovešten. Naime mi smo svi onde, a bilo nas je tridesetak, pali u depresiju kada smo nabrojali brojne probleme koji se nalaze pred sistemom i koje bi trebalo rešiti pre nego što priđemo pisanju strategije.

Ono što se meni učinilo posle dugog razmišljanja u depresivnom stanju, bilo je da bi neki red stvari bio, pre ovih sistemskih zahvata, da se realno po nivoima odlučivanja prođe po postojećem stanju, da se saniraju ona mesta koja su totalne besmislice. Ja ću vam navesti nekoliko takvih mesta koje treba danas uraditi da bismo uopšte napravili neku strategiju, zatim da analiziramo obrazovni sistem u svetlu tranzicije.

Ja sam duboko uveren da je onaj milion ljudi koji je ostao na ulici u vreme tranzicije u dobroj meri ostao tamo zato što pripada zanimanjima koja nikome ne trebaju ili u broju koji nikome ne treba.

Ja sam duboko uveren, a nadam se da će neki od vas podeliti moje uverenje, da je onaj milion ljudi koji je ostao na ulici u vreme tranzicije u dobroj meri ostao tamo zato što pripada zanimanjima koja nikome ne trebaju ili u broju koji nikome ne treba. Ja nisam nikada uspeo da vidim sistematski popis svih zanimanja na koje se pripremaju mladi u ovoj zemlji i da vidim da li i kolika je potreba za tim zanimanjima. Ja pretpostavljam da Zavod za tržište rada ima jednu takvu analizu i da bismo verovatno segment po segment mogli ova složena pitanja da razmatramo i da onda dolazimo do rešenja koja bi bila primerena tranzicionoj situaciji. Budemo li ostali na onome što imamo, mi ćemo i dalje proizvoditi nepostojeća zanimanja, a time automatski i socijalnu bedu.

Procenat u nacionalnom budžetu izdvojen za obrazovanje je najniži u regionu, odnos stranaka prema obrazovanju je neverovatan, odnos lokalne zajednice, odnos medija prema obrazovanju

Ovde su postavljene neke teze koje su vrlo indikativne i koje ipak upućuju na promišljanje ljudske strane problema pre nego što se upustimo u sistemsku analizu celog problema. Evo, gledajte, prvo, vrednosni sistem koji je ovde kao prva teza postavljen. Meni je to vrlo blisko s obzirom na struku kojoj pripadam. Procenat u nacionalnom budžetu izdvojen za obrazovanje je najniži u regionu, pa onda odnos stranaka prema obrazovanju je neverovatan, niko se nije grabio za obrazovni sistem, i oni koji su ga prihvatili to su uradili vrlo nerado, imamo tri ministra unazad koji ili nisu hteli da taj posao rade ili nisu znali da ga rade, i sada imamo veoma loše posledice po ceo sistem u celini. Onda imamo recimo odnos lokalne zajednice prema obrazovanju, medija prema obrazovanju i ono što ja nikako ne bih zaboravio i zanemario kada govorimo o nekom konačnom strateškom dokumentu je pitanje da li i u kojoj meri možemo uticati i na porodicu koja u velikoj meri nama otežava ceo posao.

Imamo jedan od osnovnih problema, ja se bavim istraživanjem već petnaestak godina, centralni problem nisu sposobnosti dece, problem je u motivaciji, motivacioni problem je ostao potpuno van svega toga, nijedan sistemski dokument se ovim pitanjem uopšte ne bavi.

Imamo naravno mnogo apsurdna, recimo ono školstvo za decu ometenu u razvoju, ima neverovatnih karakteristika koje bi trebalo preko noći promeniti i ne može da opstane takvo kakvo jeste. Kakva god bila strategija ne može da otkloni ono što je bilo.

Mislim da se kočnice dalje reforme obrazovanja moraju analizirati u sistemu, elemenat po elemenat, jer svaki od tih elemenata zaheva drugu metodologiju

Sve u svemu mislim da se kočnice dalje reforme obrazovanja moraju analizirati u sistemu, elemenat po elemenat, jer svaki od tih elemenata zaheva drugu metodologiju. Prvi je nivo ministarstva, Prosvetni savet, zavod koji po mom uverenju zahteva jednu metodologiju, vrlo jasno stavlja obavezu tih institucija, mi znamo stvarnu situaciju u tim institucijama i možemo da procenimo da li one to mogu da urade ili ne mogu. Može se vrlo lako objektivizirati. Drugi nivo je mnogo teži za objektivizaciju, univerzitet i ljudi koje je univerzitet proizveo, što čini ogroman broj ljudi, obrazovni sistem broji sa svim obrazovnim elementima 108.000 ljudi, plus

administracije negde oko 12.000. Pazite, ogroman broj ljudi koji se izuzetno opiru promenama.

Naša istraživanja pokazuju, a to govore i pojedinačni iskazi sindikalnih lidera, da oni ne nameravaju ništa da uče jer oni su to studirali. Dakle jedan otpor promenama, otpor novim idejama, inertnost u promeni struka, to su sve problemi koji pripadaju obrazovnom sistemu. Onda odnos medija, lokalne zajednice, društva u celini, to je takođe jedan drugi segment. Svaki od tih segmenata zahteva druga metodološka rešenja u analizi stanja i naravno kada dođemo do nekih pravaca tek onda možemo prići izradi strategije.

Ovi rokovi deluju za naše prilike, verovatno za moju generaciju da su apsolutno nedostupni, to sigurno neću doživeti, 2015. i ne znam koju godinu. Koliko god gledali neverovatno dugo, ako precizno ne definišemo poslove u ovim prvim fazama ja mislim da će oni biti prekratki i da će oni biti urađeni veoma brzo ili veoma površno.

Ne bih ni jednog momenta zaboravio Skupštinu Srbije koja ima Odbor za obrazovanje koji je propustio da tri nekompetentna ministra uđu u sistem

Ne bih ovde ni jednog momenta zaboravio Skupštinu Srbije koja ima Odbor za obrazovanje koji je propustio da tri nekompetentna ministra uđu u sistem. Ja sam zaista zapanjen i ja ću im to otvoreno reći, da je to nešto što ne razumem. Svi ti elementi zaustavljaju reformu, zaustavljaju bilo kakvu operaciju vezanu za strategiju i svi ovi lepi strateški planovi i ovaj optimizam koji je ovde iznesen, ja mislim da zaista moraju biti zaustavljeni pre nego što se stvarno ustanovi šta se zapravo dešava sa obrazovnim sistemom. Hvala i izvinjavam se ukoliko sam malo duže govorio.

Milan Nikolić: Obrazovanje kao dugoročna investicija

Ja nisam direktno iz obrazovanja, ja sam sociolog i politički analitičar, ali se u poslednje vreme bavim modelima razvoja, jer mislim da smo kao zemlja prilično promašili time što smo prihvatili jedan model razvoja koji je baziran na Vašingtonskom konsenzusu, inače guran niz grlo svim zemljama istočne i centralne Evrope, svim zemljama u tranziciji.

Pokazalo se da taj model ne daje dovoljan ekonomski razvoj, još manje daje porast zapošljavanja i sve zajedno mislim da je sada u priličnoj meri u кризи. S druge strane imamo nekoliko zemalja u svetu koje imaju izričito visoke stope razvoja, uzmimo pre svega Kinu koja ima u poslednjih 30 godina oko 10% u proseku industrijskog rasta, to je neviđeno u istoriji ove civilizacije. Imamo Indiju, pa nekoliko zemalja u Americi, itd.

U moj istraživački fokus je ušao jedan fenomen za koji ćete misliti da nema veze sa ovim što danas raspravljamo, a to je globalno otopljanje. Mislim da će globalno otopljanje biti jedna senka XXI veka i da će u senci toga sve da se događa, sva ekonomska, socijalna, pa i geostrategijska pomeranja i događaji biće vezani za globalno otopljanje.

Ukratko rečeno, menjaju se klimatski uslovi i mi dobijamo najverovatnije kada se radi o Srbiji, pošto nisam imao jedno direktno istraživanje, imam jedno koje se odnosi na Italiju, prosečan rast temperature ići će do 7 stepeni Celzijusa, znači govorim u proseku, što će izmeniti poljoprivredne uslove. Znači već danas bi trebalo da gajimo, sadimo maslinke, smokve i slične stvari. Osnovne strategijske komparativne prednosti u XXI veku biće, prema većini istraživača, pre svega uspostavljanje pitke vode, sposobnost proizvodnje hrane, znanje i obnova izvora energije, fosilne energije će uglavnom nestati ili će biti previše skupe. Evo, ako pogledamo nafta je već sada 96\$ po barelu, a do kraja ove decenije biće bar preko 100\$ po barelu, u sledećoj deceniji će verovatno da skoči preko 200\$.

Znanje je univerzalna vrednost - to znači pre svega sposobnost rešavanja problema i zadovoljavanje potreba, bar stanovništva na svojoj teritoriji, a onda i šire. Nema znanja bez obrazovanja. Obrazovanje je možda najznačajnija komponenta razvoja danas uopšte.

Kada objektivno sagledate situaciju, mi danas nemamo značajnih privrednih resursa u zemlji, mi nemamo ni fosilna goriva, možda je to i dobro, imamo poljoprivredne površine, imamo pitke vode, ali ih veoma neracionalno koristimo. Mislim da se kod nas navodnjava svega 3%. Kada se radi o rekama imali smo jedan talas zagađivanja, ja sam imao slučaj gde je jedan privatnik koji nije hteo da kupi filter koji košta 3.000 evra, napravio štetu koja je po procenama negde oko 300 miliona evra. Tako mi gospodarimo našim prirodnim resursima.

E, sada ostaje da se vratimo na znanje. Znanje je univerzalna vrednost - to znači pre svega sposobnost rešavanja problema i zadovoljavanje potreba, bar stanovništva na svojoj teritoriji, a onda i šire. Nema znanja bez obrazovanja. Obrazovanje je možda najznačajnija komponenta razvoja danas uopšte. Ja sam analizirao nekoliko zemalja koje su ušle u EU, to su Portugalija, Španija, Grčka, Irska i Finska, i samo su Irska i Finska pokazale znatno veću razvojnu stopu i tendenciju stalnoga rasta jer su za razliku od ove druge tri države više investirale u obrazovanje nego što su ove investirale u poljoprivredu, turizam, itd. Obrazovanje kao dugoročna investicija daje daleko bolju korist.

Kada se radi o nekoj dugoročnoj politici u obrazovanju, koliko ja vidim nje nema

Kako je kod nas? Vi znate koji se procenat nacionalnog dohotka daje za obrazovanje, vi znate kakav kvalitet ministara imamo kada se radi o obrazovanju, mislim da je to sramno, mislim na ova tri poslednja ministra. Kada se radi o nekoj dugoročnoj politici u obrazovanju, koliko ja vidim nje nema. Ja poštujem rad stručnjaka kao što ste vi, ali to ne stiže do političke elite, to njim ne zanima. Ovog časa izgleda da ih zanima samo jedna stvar, to je Kosovo, što je možda razumljivo, ali za naše dugoročne interese nije najbolje.

Šta uraditi? Mislim da je kada se radi o Srbiji, potrebno par konkretnih mera. Ovo o čemu ste govorili je dosta jedan složeni pristup i sigurno je racionalan, ali može da se desi da se od toga ništa ne ostvari, jer konkretno, nedovoljno je za političare. Njima treba to u petnaest tačaka, pa u tri, pa u pet tačaka, i evo ja to činim ovde.

Prvo, učiniti srednju školu obaveznom. Mi imamo sada da od učenika koji završavaju srednju školu samo je 60% učenika koji nastavljaju dalje, 40% gubimo, to je gubljenje ljudskog kvaliteta i ljudskog kapitala, to je gubljenje onoga što bi ti ljudi kroz obrazovanje mogli da dobiju da bi bili efikasniji radnici.

Mislim da je kada se radi o Srbiji, potrebno par konkretnih mera. Prvo, učiniti srednju školu obaveznom. Drugo, školovati mlade za budućnost.

Drugo, školovati mlade za budućnost. Recimo ono što nam vrlo često nameću MMF ili Svetska banka. Ja sam razgovarao sa jednom agencijom oko toga, da se moraju školovati upravo za tržišne potrebe. Kada smo analizirali tržišne potrebe bilo je potrebno nešto varilaca, nešto građevinskih radnika, nešto devojaka za rad u kafićima, i to je bilo sve. Tako da smo mogli odmah da ukinemo i srednje i visoko obrazovanje. Tako se to ne radi. Možda ovde neko ima ideju da treba stvoriti jednu novu Kinu sa jeftinom radnom snagom, ali imam jednu vest za vas: Kina menja svoj razvojni fokus jer sad više neće da ide na jeftinu radnu snagu i ide na kvalitetnu radnu snagu, ide na patente i ide na obrazovanje. I ona shvata da budućnost nije samo u jeftinoj i poslušnoj radnoj snazi, nego je stvar u obrazovanju.

Srbija mora da stvori jak stipendijski fond jer se gubi ljudski kapital. Svi ovi mladi, sposobni, pametni koji dolaze iz siromašnih porodica za nas su izgubljeni ako nemaju stipendije.

U tom smislu Srbija mora da stvori jak stipendijski fond jer se gubi ljudski kapital. Svi ovi mladi, sposobni, pametni koji dolaze iz siromašnih porodica za nas su izgubljeni ako nemaju stipendije. S druge strane, moramo da izgradimo politiku emigracije, nama je iz zemlje izašlo između 30-50.000 visoko i stručno obrazovanih ljudi. To je ogroman obrazovni kapital, to je u novcu izraženo, ono što je Srbija kroz finansiranje obrazovanja uložila, negde možda oko dvadesetak milijardi dolara, možda čak i više, zavisi kako ocenjujete vrednost obrazovanja. Ali to je izgubljen kapital i izgubljen razvojni kapital, jer ti mladi ne rade više u našoj privredi, za naše društvo. Rade negde u inostranstvu i doprinose nekom tamo, a ovde su školovani na račun naših poreskih obveznika. Mora se stvoriti takva politika da jedan takav koji je dobio ovde obrazovanje mora da vrati to u ove iste stipendijske fondove, recimo u nekim zemljama se to koristi u odnosu jedan prema pet, a u nekim zemljama čak i jedan prema deset. I sada ako takav hoće i dalje da ide da pravi karijeru, naravno to se ne sme ni na koji način sprečavati, ali to sve mora da plati njegov budući poslodavac, mora da vrati taj novac koji Srbija gubi.

Potrebno je napraviti veća ulaganja u obrazovanje, pre svega kroz plate profesora i uopšte uslove u obrazovanju. Najzad, mora se više ulagati u nauku.

Potrebno je napraviti veća ulaganja u obrazovanje, pre svega kroz plate profesora i uopšte uslove u obrazovanju. S druge strane mora se učiniti nešto da naši obrazovni ljudi imaju veće učešće u društvenom odlučivanju, to ne može biti samo politička elita. Kao što znamo ona se pokazala da nije baš od najkvalitetnijih. Kad danas pogledamo ko zauzima neke ministarske pozicije moramo da se pitamo gde se izgubio taj intelektualni kvalitet ove zemlje. Na ovakvim skupovima vidim mnoge ljude koji bi te poslove mogli dobro da rade, ali oni nisu politički angažovani i to je problem.

Najzad, mora se više ulagati u nauku. Nauku i obrazovanje povezati, ali naći neke specifične niše, jer mi ne možemo pokrivati sva polja. Imamo negde te komparativne prednosti i te komparativne prednosti treba iskoristiti. Neke ljude imamo, neke možda možemo da vratimo i to je put kojim treba ići. Hvala vam.

Dragan Domazet: Obrazovanje je tržišno orijentisana usluga

Ja imam jedan dosta praktičan pristup. Nesporno je da smo mi u trenutnom stanju neškolovana nacija, da sa cirka 9% stanovnika u radnom dobu sa višim i visokim obrazovanjem zaostajemo bar dva puta u odnosu na buduće potrebe u ekonomiji znanja. Dakle, neophodno je mnogo više investirati da bi se postigao jedan znatno veći obrazovni nivo koji može da Srbiju pravi konkurentnom na tržištu znanja.

Postavlja se pitanje kako doći do tog. Možemo napraviti vrlo lepe strategije, vrlo lepu politiku, ali dok se ulaganje u obrazovanje gleda kao jedna društvena potrošnja, slično je i u nauci, mi ćemo uvek imati te limite od Ministarstva finansija i uvek ćemo samo kukati, a nećemo rešiti problem. Znači treba tražiti metod i sistem koji će rešiti problem, a to je da znatno podignemo obrazovni nivo. Ne, to nije cilj, to je sredstvo da dođemo do međunarodne konkurentnosti u ekonomiji znanja dugoročno gledano.

Neophodno je mnogo više investirati da bi se postigao znatno veći obrazovni nivo koji može da Srbiju pravi konkurentnom na tržištu znanja.

Kako to ostvariti? Pa moramo da odgovorimo: to nije više analitika, to je baš čista politika. Šta podrazumevamo pod znanjem i šta podrazumevamo pod obrazovanjem? Za mene je obrazovanje usluga, tržišno orijentisana usluga, znanje je roba koja ima tržišnu vrednost, sa kojom može da se kupuje, prodaje i da se zaradi. Mi moramo to da prihvatimo.

Za mene je obrazovanje usluga, tržišno orijentisana usluga, znanje je roba koja ima tržišnu vrednost, sa kojom može da se kupuje, prodaje i da se zaradi. Mi moramo to da prihvatimo.

Ja gledam Srbiju kao mesto gde će obrazovanje biti industrija, koja će privući i strane profesore da ovde dođu i strane studente da ovde dođu da studiraju kao što mi idemo tamo. Ja mogu da kažem da fakulteti informacionih tehnologija, mi smo čak sada u zapošljavanju započeli saradnju sa ljudima koji dolaze sa stranih univerziteta kod nas da predaju, upravo sada zapošljavamo jednog Nemca koji će doći ovde da radi. U dugoročnom je planu otvaranje škole gde ćemo dovoditi i Engleze, ako treba i Francuze i Nemce da ovde kod nas studiraju. Ponudićemo kvalitet pod konkurentnim uslovima. Zato treba napraviti zakonski okvir da bi u krajnoj liniji to predstavljalo prohod ove zemlje - to je izvoz usluga, izvoz znanja.

Kako to da uradimo? Pa moramo se opredeliti da je to tržišna kategorija, moramo da uvedemo konkurenciju i potpunu ravnopravnost, moramo da definišemo šta je uloga države. Ne može neko ko je sudija da bude i igrač na terenu. Znači država kao osnivač visokoškolskih ustanova mora da ima svoje mesto, ali to mora tačno da bude definisano i država kao regulator propisa i zakona o visokom školstvu. Trenutno Zakon o visokom školstvu tu meša i meša se u odnose gde mu nije mesto, definiše privatnim fakultetima sastav saveta, vlasničku strukturu, način odlučivanja, što nije primereno jednom privatnom investiranju. Očigledno da tu ima puno stvari koje treba promeniti.

Prema tome, prvo se na političkom nivou treba opredeliti šta želimo. Iz ovih svih strategija ja ne vidim tu političku boju, da se ide ka jednoj tržišnoj orijentaciji jer je jedino tako moguće brzo raditi. Čekati 15 godina da se prvi rezultati pojave, to je isto kao kada bi u razvoju primenili sekvencionalni sistem razvoja. Sada se radi simultano, paralelno. Konkretno, ja mislim da visoko obrazovanje mora da se pod hitno reorganizuje i zakonski, a pogotovu u delu finansiranja. Lično verujem, stipendijski fond što ste vi pomenuli je sasvim dobra ideja, ja bih to nadovezao na vaučerski sistem finansiranja, da nosioci finansija, državnih finansija budu građani, odnosno budući studenti koji treba sa vaučerima koje država po nekim kriterijumima deli, da konkurišu na razne fakultete i da tu važe.

Partnerstvo privatnog i javnog sektora treba da postoji, takmičenje je to što će naterati sve da sa sebe skinu suviše sala i da se potrudu.

Partnerstvo privatnog i javnog sektora treba da postoji, takmičenje je to što će naterati sve da sa sebe skinu suviše sala i da se potrudu. Postoji jedna prirodna selekcija, moj fakultet ima svakog semestra problem što nas neki nastavnici napuštaju, kažu: Profesore, imam manju platu, možda duplo, na državnom fakultetu, ali tri puta manje radim, i mene to interesuje. Neće ljudi da rade i to je problem. Zašto? Pa to je to salo o kome govorim, samo je konkurencija ta koja to može da istera na čisto i ja mislim da je to neophodno.

Mislim da je finansiranje preko sistema vaučera u saglasnosti sa apelom za konkurencijom. To je u saglasnosti sa tržišnom orijentacijom u obrazovanju, gde je znanje roba koja sigurno ima svoju cenu i pokreće razvoj.

Prema tome, mislim da je finansiranje preko sistema vaučera u saglasnosti sa apelom za konkurencijom. To je u saglasnosti sa tržišnom orijentacijom u obrazovanju, gde je znanje roba koja sigurno ima svoju cenu i pokreće razvoj. Jedino tako ćemo mnoge dileme raščistiti, pojednostaviti, ogoliti i pokrenuti sve te unutrašnje resurse koje imamo. Inače ovako, kukaćemo i narednih dvadeset godina da ministar finansija neće da odvoji za nauku ni za obrazovanje, da je to vrlo važan razvojni resurs, oni će klimati glavom i donosiće odluke kakve donose.

Bio sam u vladi tri godine i znam odlično kako radi sistem. Verujte, i najlepša strategija neće moći da prođe. Mi moramo da znamo da država ima svoje limite i dugo će ova država tako odvajati. Nismo na žalost na nivou Finske da možemo da uložimo ogroman novac u obrazovanje i da postignemo te rezultate. Moramo da tražimo drugi model koji u ovako ograničenom prostoru, sa ovakvim ograničenjima, može da dâ brze efekte. Mislim da to traži radikalne promene u ovom smeru u kojem sam govorio. Hvala.

Marija Bogdanović o izjednačavanju diploma sa masterom

Ja ću sasvim kratko da pomenem neka pitanja ovde. Kolega Domazet je insistirao na obrazovanju kao tržišnoj kategoriji. Ja mogu da se složim sa njim da smo mi došli u fazu kada nam je to zaista neophodno, ali mislim da mi ne treba da izgubimo iz vida da moramo i nauku da razvijamo, ne samo fundamentalne oblasti naučnog istraživanja, nego i oblast društvenih istraživanja, jer bavljenje naukom pruža ipak neke dugoročne i sigurne rezultate za ukupan razvoj društva. No, to je stvar o kojoj može naravno da se razgovara.

Htela sam da kažem da ova reforma, koja je kod nas počela praktično 2000. godine skidanjem suspenzije univerzitetima u Srbiji i ulaskom u tu reformu povodom Bolonjske deklaracije, da se pokazalo da ona nije uspela, da je svega 16% studenata na neki način moglo da odradi posao koji je zahtevalo reformisano školstvo. Ovde su naravno u pitanju i nastavnici koji se opiru, i stvaranje novih programa i nedostatak materijalnih sredstava za opremanje učionica i nedostatak nastavnika koji bi radili u malim grupama, inoviranje programa, itd. Naravno, ti otpori i ti nedostaci otežavaju ozbiljno sprovođenje reforme.

S druge strane, ja sam i u ono vreme kada sam se bavila intenzivno tim pitanjima stalno govorila o tome da mi moramo vrlo promišljeno da uđemo u reformu. Ne možemo tek tako, grlom u jagode da idemo, da svaki fakultet, svaka nauka ima svoje specifičnosti i da mora o svim ovim elementima jako puno da se vodi računa.

Ono što je danas gorući problem, bukvalno dnevni problem našeg obrazovanja jeste ova ideja izjednačavanja diploma sa masterom. Ja lično se ne slažem sa tim

Ono što je danas gorući problem, bukvalno dnevni problem našeg obrazovanja jeste ova ideja izjednačavanja diploma sa masterom. Ja lično se ne slažem sa tim, više puta sam o tome govorila. Nama su puna usta kontinuiranog obrazovanja, a hoćemo da dozvolimo da ljudi koji su diplomirali pre 5-10 godina, koji se nisu bavili dalje u smislu proširivanja svog obrazovanja, bavili su se nekim praktičnim radom, a neki možda i nisu, dakle bez tog kontinuiranog obrazovanja ne može zaista tako olako da se izglasava jedan takav potez da se stare diplome izjednačavaju sa masterom. Zašto? Zato što direktno uključivanje u doktorske studije zaista pretpostavlja jedan prethodni kontinuirani rad u oblasti za koju se neko prijavljuje za doktorske studije. A znate kako sada profesori odgovaraju? "Neka se studenti upisuju, to je njihova odgovornost, zreli su, pa udariće glavom u zid."

Dajte da ostavimo bavljenje naukom onima koji su zaista sposobni, oni koji će zaista time kontinuirano da se bave i da pokažu uspeh i na dobrobit ne samo ličnu, nego i uključivanje rezultata tog znanja u privredne i druge društvene tokove

Dakle, ako mi budemo prihvatili studente koji se godinama nisu bavili dalje svojim obrazovanjem, profesijama, bez obzira što su oni imali prosek pre 5-10 godina možda i 9 i 10 ili 8,5 nije važno, bojim se da ne možemo očekivati da će oni zaista uspeti da te doktorske studije prate na određenom nivou. Ali šta to znači? To znači da mi snižavamo nivo doktorskih studija. Molim vas, dajte da ostavimo bavljenje naukom onima koji su zaista sposobni, oni koji će zaista time kontinuirano da se bave i da pokažu uspeh i na dobrobit ne samo ličnu, nego i uklapanja u privredne tokove i uključivanje rezultata tog znanja u privredne i druge društvene tokove.

Zato mislim da bi sada, možda baš na ovom forumu, trebalo da se ova politička partija zainteresuje za ovu temu koja je jednom izglasana na KONUSU, sada je opet vraćena na KONUS. Kako će se tu univerziteti postaviti? Ja znam da kolega Domazet ima drukčije mišljenje od mene, on naime smatra, ako smem da Vas apostrofiram jer sam Vas slušala, gde god su studije trajale pet godina, da njima može da se prizna master, a gde su trajale manje od pet godina da se ne prizna master. Znate, trajanje studija, 5 ili 6 ili 4 godine, ne može da bude relevantno. Mislim da je relevantna materija koja se studira i da se zaista na osnovu stare diplome sada priznaje master - ostaje nešto što meni apsolutno nije jasno. Mogli su ljudi studirati dupli broj godina, postići ovaj uspeh koji im sada omogućava da se sa 8,5 ili 9 upišu na doktorske studije, ali je vreme prošlo i nastaju praznine u znanju koje se ne mogu na doktorskim studijama nadoknaditi.

No, mislim da bi o tome trebalo malo porazgovarati, jer će sada studentska unija ponovo da insistira na tome. Ja bih jako volela da čujem njihove argumente. Velika je greška reći da su ranije studije bile mnogo teže nego što su današnje reformisane, ja to gledam kako je na našem Filozofskom fakultetu i mogu da kažem da je ovim studentima jako, jako teško da ispolažu predmete na vreme i da pokažu i uspeh na tim ispitima. Hvala.

Ivan Juranić: Nebriga države da se obrazovanje istinski reformiše

Dosta toga je rečeno, ja ću biti kratak. Koleginica Bogdanović je govorila o kvalitetu i o tome koliko su teške i koliko nisu teške studije.

Činjenica jeste da se moram složiti sa koleginicom Bogdanović iako smo se često prepirali oko mnogih tema. Ovde bih se složio da sadašnje studije nisu ništa lakše od onih koje su bile ranije, jer prosto postoji neka inercija i da kažemo neki formalni način pristupanju reformi tako da jedino što je dobro jeste da je komisija naterala sve da se ipak potrude da zadovolje minimum standarda što možda ni svim fakultetima nije bilo lako.

Mislim da je uzrok svega toga, o tome su govorili kolega Nikolić i kolega Domazet, jedna nebriga države da se pogotovo visoko obrazovanje istinski reformiše i da se tu ulože i odgovarajuća sredstva da se takva reforma i ostvari.

Šta se radi usput? Radi se maltene volonterski, sa minimumom napora da se neki zahtevi, propisi ispune i tu je kraj. Dakle nema prave vizije niti prave koncepcije.

Masovnost visokog obrazovanja je ključna reč koja bi morala da uđe političarima u uši. Naravno, to znači da ono neće biti isto kao što je sada, da ne može biti elitističko kao što se do sada pokušavalo da bude.

Mislim da je ono što je takođe problem da se jako malo govori u javnosti, a pogotovo političarima se mora uliti u uši, upravo zbog potreba budućnosti, zbog novih tehnologija i usluga koje nas očekuju u budućnosti, da se možemo uporedo sa svetom naći u zajedničkim poslovima, da nam trebaju ljudi koji imaju veće obrazovanje od srednjeg obrazovanja, da visoko obrazovanje mora postati masovno. Masovnost visokog obrazovanja je ključna reč koja bi morala da uđe političarima u uši.

Naravno, to znači da ono neće biti isto kao što je sada, da ne može biti elitističko kao što se do sada pokušavalo da bude. Znači moramo obezbediti da i masa ljudi uđe u neakve programe koji će trajati i godinu, dve i tri, ali će biti iznad srednje škole, da doktorske studije budu za one koji imaju kapacitet i stvarnu želju da se time bave. Tek kada se na taj način shvati da nam je zbog budućnosti zemlje potrebno da imamo masovno visoko obrazovanje, da se onda adekvatno i ostali elementi sistema prilagode. Hvala.

Želimir Popov o Nacionalnom prosvetnom savetu

Dolazim sa Filozofskog fakulteta, a u periodu rada u vladi sam bio zamenik ministra 2001-2003. godine, tako da poznajem način funkcionisanja sistema. S druge strane predajem jedan predmet na Filozofskom fakultetu koji se zove pedagogija i prosto sam uronjen u materiju.

Ja bih ovde skrenuo pažnju uvaženom skupu na neka rešenja Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, dakle to je zakon iz 2004. godine, ili tzv. Čolićkin zakon. Svi se sećamo Ljilje Čolić po Darvinu, ali žena je zaista "carica". Škole i danas rade po zakonu koji je donet za vreme Ljiljane Čolić.

Postoje dva saveta. Jedan se zove Nacionalni prosvetni savet i to je najviše telo koje ima određene nadležnosti i garancije u oblasti predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, a drugi je Savet za visoko obrazovanje. Dakle, to su dve odvojene institucije.

Postoje dva saveta. Jedan se zove Nacionalni prosvetni savet i to je najviše telo koje ima određene nadležnosti i garancije u oblasti predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, a drugi je Savet za visoko obrazovanje.

Nacionalni prosvetni savet, sama reč kaže savet, ali on nema samo savetodavnu funkciju. Nekada ne znate iz onih odredbi koga on savetuje: da li skupštinu, ili vladu ili ministra, jer njega bira skupština. Ima tu savetodavnih funkcija, one su definisane, ali u dve stvari taj Savet je potpuno samostalan i to piše u zakonu. Dakle ovaj savet, Nacionalni prosvetni savet, utvrđuje, donosi pravce u razvoju obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji na nivou osnovnog, predškolskog i srednjeg obrazovanja. Dakle, vidite u jednoj instituciji koju bira sama skupština, događa se ono što se obično događa u Vladi Srbije, odnosno Vlada je ta koja utvrđuje pravce razvoja u oblasti ekonomije, privrede, poljoprivrede, itd, jedino je obrazovanje ovde nekako izuzeto i pravce, koncepciju razvoja obrazovanja i vaspitanja utvrđuje neko telo koje je skupština izabrala.

Nacionalni prosvetni savet, utvrđuje, donosi pravce u razvoju obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji na nivou osnovnog, predškolskog i srednjeg obrazovanja. Drugi veliki posao koji sam Savet radi, to je donošenje nastavnih planova i programa.

Mandat tog tela traje 6 godina, odnosno polovinu tog tela Skupština Srbije bira na 6 godina. Dakle, predsednik i jedna polovina Saveta traju duže i od same skupštine i od samog premijera i od samog ministra i od samog predsednika skupštine. Treba malo razmišljati i o tome zašto je to tako napravljeno.

Dakle jedan posao je taj posao, oni su ti koji utvrđuju pravce razvoja obrazovanja i vaspitanja i nad tim vlada nema apsolutno nikakvu kontrolu, niti ministar, niti ministarstvo, niti oni kada naprave taj dokument to šalju skupštini, da vidi skupština kako to izgleda.

Drugi veliki posao koji sam Savet radi, to je donošenje nastavnih planova i programa. Za one koji nisu mnogo upućeni u to šta su nastavni planovi i programi, reću ću da oni obuhvataju spisak predmeta koje deca uče u školi, sadržaje onoga šta se uči, određuju broj časova koliko će se učiti i čak određuju i kako će se i šta učiti. To su dva posla koja radi Nacionalni prosvetni savet i to nema veze nikakve sa ministarstvom. Često kada ljudi govore o opširnim planovima i programima, oni upućuju kritike na račun ministra. Ne, to radi Prosvetni savet.

Nacionalni prosvetni savet ima 42 člana, od toga polovinu čine stručnjaci iz oblasti obrazovanja i vaspitanja, a drugu polovinu, piše "laici" i ne znamo ko je čini. E, to je odnos države odnosno zakonodavca prema obrazovanju, prema znanju.

Zašto vam sve ovo govorim? Hajde sada da vidimo ko sve čini taj Savet. Lepo piše u zakonu, to je zakon DSS-a, koji je bio potpomognut kada je rušen zakon iz 2003. ekspertskim analizama G17 plus. Piše ovako: Nacionalni prosvetni savet ima 42 člana, od toga polovinu čine stručnjaci iz oblasti obrazovanja i vaspitanja, a drugu polovinu, ne, piše "laici" i ne znamo ko je čini. E, to je odnos države odnosno zakonodavca prema obrazovanju, prema znanju. Polovinu sastava čine ljudi stručnjaci, a drugu polovinu laici. Dakle ponavljam, to je odnos države prema obrazovanju. I kada uzmete biografije tih 42 ljudi koji sede u Savetu, utvrđuju pravce razvoja obrazovanja i vaspitanja, donose nastavne planove i programe, videćete da tamo ne samo da sede laici, nije loše da dođete do tog materijala, ima nešto da se nađe na sajtu skupštine, da vidite biografije tih ljudi. Kada idete još dalje onda vidite da je bar polovina tih ljudi otvoreni zagovornik antireforme - u obrazovanju se ništa ne sme menjati jer mi imamo sistem koji ima svoju tradiciju, koji je jako dobra, itd, itd.

Nacionalni prosvetni savet radi negde. Šta radi? Ne znamo šta radi. Dakle iako stoji u zakonu da je rad javan, ovde dakle nije javan. Ali on jeste sada javan na jedan drugi način.

Drugo šta stoji u zakonu koji je kažem donet 2004. godine, piše da je rad Saveta javan. Odete na sajt Skupštine i tražite sajt Saveta da vidite šta se tamo radi pošto piše u zakonu da je njihov rad javan - ne možete da nađete, odete u ministarstvo ne možete da nađete. Dakle Nacionalni prosvetni savet radi negde. Šta radi? Ne znamo šta radi. Dakle iako stoji u zakonu da je rad javan, ovde dakle nije javan. Ali on jeste sada javan na jedan drugi način.

Vidite, u zakonu piše da je Savet dužan najmanje jedanput godišnje da podnosi izveštaj Skupštini o svom radu. Drugo, najmanje jedanput godišnje Savet je dužan da iznese mišljenje o stanju

sistema predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja. Ja sam pregledao sajt, pitao ljude koji sede u skupštinskom Odboru za prosvetu, od 2004. godine, dakle od kada važi taj zakon, do dana današnjeg, Nacionalni prosvetni savet je podneo samo jedan izveštaj za 2006. godinu 12. decembra za rad u prethodnoj godini. Taj izveštaj nikada nije stavljen na dnevni red Odbora za prosvetu niti imaju nameru to da stave. A sad pazite, ako oni traju šest godina, dakle traju duže od mandata prethodnog saziva skupštine, zašto ga onda ne stave sada i kažu: e, vi ste dobro radili ili niste.

Drugo, ono što je važno za naciju, ja sam putovao i ne samo ja nego i vi, sećate se ako se nađete kod Engleza, Nemaca, itd, ako oni iznose godišnji izveštaj o stanju obrazovanosti nacije kako oni to zovu, to su čitave rasprave u Gardijanu, Tajmsu, itd. Nacionalni prosvetni savet od 2004. do 2007. godine nije nijedanput Narodnoj skupštini Srbije podneo izveštaj odnosno mišljenje o stanju u sistemu obrazovanja i vaspitanja. Dakle, niti ko to traži od predstavnika Saveta, ma ko on to bio.

Rad Saveta je jako skup, svi članovi Saveta imaju mesečne nadoknade 40.000, a predsednik 50.000, znači oko 1.700.000 dinara košta rad Nacionalnog prosvetnog saveta, a plata učiteljice je negde oko 30.000 dinara. Znači šta znači rad učiteljice i koliko one rade u mesec dana, a sada gledajte kako to izgleda u Nacionalnom prosvetnom savetu.

S druge strane i ovo sam hteo da kažem: u 2006. godini Odbor za prosvetu Skupštine Srbije održao je jedan sastanak, u 2007. godini pet, ali od 6. jula 2006. godine do 5. maja 2007. godine Odbor uopšte nije radio, nije se sastao ni jedanput, ni povodom početka godine, ni kraja tromesečja, itd, itd. Dakle to vam samo govori kakav je odnos države prema obrazovanju, prema deci. Otprilike imamo mi Kosovo, imamo mi preča posla, pa sad još tu neka deca, sad ja treba još i decom da se bavim, itd.

Kada pogledate, time ću završiti, kada pogledate strukturu Nacionalnog prosvetnog saveta, ova 42 člana, primećujete da imate predstavnika Učiteljskog društva jednog, ali zato imate dva predstavnika crkve, dva predstavnika sindikata. U predlozima za izmenu i dopunu zakona koji je bio stigao u Skupštinu negde proleto, to je naravno skunuto sa dnevnog reda jer sada imamo novu vladu, predlagalo se i da broj članova sindikata bude veći. Dakle koliko reprezentativnih sindikata, ima ih pet, biće ih pet u Savetu, dakle imaćemo pet sindikata, dva predstavnika crkve, imaćemo jednog učitelja, nemamo tamo ni jednog roditelja. Mari li neko za tu decu, mari li ova država uopšte za decu i za obrazovanje? Hvala.

Fuada Stanković: Naši političari ne vole da otvaraju biblioteke

Mislim da su naši uvodničari u velikoj meri dali dobru osnovu da mi na ovom skupu ipak ograničimo naše ambicije, da ne govorimo toliko o beskrajnim detaljima našeg obrazovnog sistema o kojem bismo mogli razgovarati jako dugo.

Sušтина je u stvari u tome da se promeni klima i odnos prema obrazovanju, da se stvori neka druga atmosfera u kojoj će svaki od tih problema da se vidi u drugom svetlu.

Spomenuti su primeri zemalja, Kine, bila sam tamo i imala prilike da gledam te kampuse, te biblioteke na spratovima koje se tamo otvaraju u svakom malom mestu, to su gradovi od 10.000.000 stanovnika, ali za koje nismo nikada čuli.

Pa sam nedavno bila u Poljskoj prvi put u životu i nisam mogla da verujem kada sam videla dve biblioteke Varšavskog univerziteta i Katovice, molim vas, u pitanju je univerzitet koji nije neki naročito dobar ili nije najbolji univerzitet. To je nešto fantastično i izgleda da tamo političari vole da otvaraju kampuse i biblioteke, a naši političari očigledno ne.

I mi smo, kada smo pokretali udruženja Univerziteta u Novom Sadu, mislili nekako hajde da probamo, pa smo rekli - dođite i vi koji niste bili najbolji đaci, pošto su vrlo često oni sada bogati ljudi, nije važno, možda i niste bili najbolji đaci, možda ste i prekinuli studije u neko doba, ali ste ipak tu. Da ne upotrebim tu reč *Alma mater* (lat. majka hraniteljica) pošto to kod nas stvarno ne može da se upotrebi, pošto je naše obrazovanje pre sve drugo nego to.

Kao što nam je Evropa prioritet, mislim da nam obrazovanje mora biti još veći prioritet i tako svaki dan: obrazovanje, obrazovanje, obrazovanje...

Kao što nam je Evropa prioritet, mislim da nam obrazovanje mora biti još veći prioritet i tako svaki dan: obrazovanje, obrazovanje, obrazovanje... Pa kada bismo ga imali, ta bi nam Evropa i Evropska unija bila mnogo bliža nego što će biti ovako. Dakle, najvažnija poruka za mene je da to pokušamo da guramo kao prioritet. Kada Irce pitate kako ste to postigli, svi su mi rekli: obrazovanje, obrazovanje, obrazovanje. Dakle, nije to pitanje samo našega entuzijazma.

Ona teza "čekaj da se razvije ekonomija pa ćemo onda moći ulagati u obrazovanje je potpuno pogrešna", nećeš je nikada razviti ako ne ulažeš u obrazovanje. Dakle, sve je naopake.

Ovde su pitanja lepo nabrojana, ali sada nemam vremena za sve. Otpori su tradicionalizam, konzervativizam, to svi znamo i on je jako prisutan među nastavnicima na univerzitetu, o

osnovnim i srednjim školama ne želim da govorim. Već sada neki ocenjuju da Bolonjski proces nije ništa, nismo postigli ništa, što ja mislim da uopšte nije tačno. Prvo je rok ocenjivanja veoma kratak, kako možeš sada već da tvrdiš da nismo ništa postigli. Na Pravnom fakultetu u Novom Sadu gde sam ja profesor, u drugu godinu je prešlo preko 50% studenata. Na Pravnom fakultetu koji je konzervativan, prilično se malo promenio, ali uveli smo jednosemestralne ispite, mnogi profesori su počeli da proveravaju znanje češće. Nemojte reći da studentu nije lakše da položi ispit ako je on jednosemestralan i ako uči tri ili četiri predmeta jedan semestar umesto osam i ako ga profesor ocenjuje tri puta u toku tog jednog semestra. Dakle, samo se želi da se zakoči, samo da se nešto ne uradi.

Ona teza "čekaj da se razvije ekonomija pa ćemo onda moći ulagati u obrazovanje je potpuno pogrešna", nećeš je nikada razviti ako ne ulažeš u obrazovanje. Dakle, sve je naopačke i ja neću više da vam oduzimam vreme. Hvala.

Tanja Ranković: Za obrazovanje odraslih ne trošimo skoro ništa

Ja dolazim iz tima potpredsednika Vlade za implementaciju Strategije za smanjenje siromaštva. Hvala vam puno što ste me pozvali.

Mislim da su danas ovde otvorena mnoga pitanja. Ja sam htela da se osvrnem na par nekih ključnih pokazatelja koji se tiču obrazovanja.

Ulaganje u obrazovanje treba posmatrati kao investiciju i za to je potrebna politička volja, politički konsenzus.

Uvodničari su govorili dosta o izdvajanju za obrazovanje u Srbiji. Vi znate da mi otprilike izdvajamo 3,5% za obrazovanje u Srbiji i taj procenat je po nekom revidiranom memorandumu budžeta iz kraja 2006. godine, a neka preporučena cifra bi bila 6%. Zemlje u regionu izdvajaju oko 4%.

E sad, ono što je za mene jako važno to je raspodela po nivoima obrazovanja u kontekstu ove priče koju danas pričamo. Ukoliko se to malo pogleda po izveštajima koji su bili dostupni i jesu dostupni, za neke poslednje godine mi imamo da vidimo da za obrazovanje odraslih skoro ne trošimo ništa. Prosto ne izdvajamo ništa a želimo da to modernizujemo, pa je to recimo neko moje pitanje. Mislim da ulaganje u obrazovanje treba uopšte posmatrati kao investiciju i to je nešto za šta je potrebna politička volja, jedan politički konsenzus.

Benefit koji donosi osnovno obrazovanje nije dovoljan ni za individuu, niti za društvo u celini. Tema za razmišljanje je uvođenje obaveznog srednjeg obrazovanja.

A što se tiče jednog drugog indikatora koji je jako važan, a koji je, pošto smo govorili o tome da treba obrazovanje da bude masovno, kod nas je trenutna procena da stanovnika iznad 15 godina koji nemaju završenu osnovnu školu ima 21%, koji imaju samo osnovnu školu je 23%, i to molim vas posle 60 godina ustavno obaveznog obrazovanja. Znači, šta reći? Vi dobro znate da efekti obrazovanja što se tiče i individue i zajednice i društva, znači benefit koji daje osnovno obrazovanje, nisu dovoljni niti za individuu niti za društvo u celini, pa neke zemlje u regionu pokreću pitanje i uvode obavezno srednje obrazovanje. To je samo tema za razmišljanje.

Podizanje odgovornosti lokalne samouprave, koju su preuzeli početkom 2007. godine, a koje se tiču obrazovanja, njihovo osnaživanje da sagledaju obrazovanje kao svoj prioritet, jako je značajno za nas u budućnosti.

Što se tiče odgovornosti lokalne samouprave, mislim da je podizanje odgovornosti lokalne samouprave, odgovornosti koje su preuzeli početkom 2007. godine, koje se tiču obrazovanja, njihovo osnaživanje da uopšte sagledaju obrazovanje kao svoj prioritet jako značajno za nas u budućnosti. Tim za implementaciju Strategije za smanjenje siromaštva radi jednu vrlo interesantnu analizu strateških dokumenata na lokalnu, analiza još uvek nije gotova, ali biće nadam se za nekih deset dana. Postoje neki indikatori kako se sagledava obrazovanje i vi vidite da negde naše lokalne samouprave ne prepoznaju obrazovanje kao svoj prioritet ili ga vide u sklopu onoga što zovu društvena delatnost, ali obrazovanje kao takvo nije prepoznato. To verovatno ima veze sa tim što prosto nisu imali odgovornosti pa ga tako nisu ni sagledavali, ali ja to vidim kao jedan veliki izazov uopšte u budućnosti.

Treba da probamo da implementiramo te dve jedine sektorske strategije koje u ovom trenutku imaju link sa privredom, a to su strategija srednjeg stručnog obrazovanja i strategija za obrazovanje odraslih.

Mislim da stvar koja nam je neophodna za jedan dugoročni period jeste povezivanje nauke, obrazovanja i privrede. O tome se govori toliko, a i danas je bilo govora o tome. Šta bismo mogli odmah da uradimo? Pošto treba biti praktičan treba da smislimo na šta bismo mogli da utičemo. To je da probamo da utičemo na zakone koje treba doneti. Znači ministarstvo trenutno to radi, revidira i krovni zakon i sve ostale zakone. Mislim da je paket od četiri zakona koje treba doneti i da probamo da utičemo na te zakone koji će u ovom periodu biti vraćeni u skupštinsku proceduru. I naravno da probamo da implementiramo te dve jedine sektorske strategije koje u ovom trenutku imaju link sa privredom, a to su strategija srednjeg stručnog obrazovanja i strategija za obrazovanje odraslih.

Prvo zbog toga što nam one daju sve ono što povezuje sistem obrazovanja i privredu, nacionalni okvir kvalifikacija, sistem sertifikacije i sve ono bez čega ne može ništa da se uopšte pomeri u povezivanju privrede i obrazovanja.

Mirjana Pešić: Obrazovanje je institucionalni sistem a ne samo tržišna usluga

Ja sam profesor Filozofskog fakulteta u Beogradu i bavim se upravo oblašću profesionalnog obrazovanja.

Moje javljanje je malo provocirano dosadašnjom diskusijom i ostavljam sada rezervu i da se kasnije uključim u diskusiju.

Obrazovanje počinje, počinje od predškolskog i traje do zrelog doba, ako hoćete celog života.

Naime, kao predstavnik univerziteta i ovog puta prisustvujem situaciji u kojoj ljudi iz moje branše koriste termin obrazovanje u dosta uskom značenju. Prosto bih apelovala ne samo zbog govora u konkretnim situacijama nego inače zbog klime i atmosfere i odnosa koji, kako je koleginica rektor Novosadskog univerziteta rekla, imamo prema mladima i obrazovanju.

Iako je to sigurno značajan faktor, nije samo ekonomski stepen razvoja društva uslov svih uslova za odnos koji ćemo imati prema obrazovanju, školovanju, profesijama.

Apelovala bih prvo na to da se ima na umu da obrazovanje počinje, da ne budem ekstremna i kažem od rođenja i pre rođenja, u svakom slučaju počinje od predškolskog i onda traje do zrelog doba, ako hoćete celog života i da je misija univerzitetskog, višeg i visokog obrazovanja ne samo promocija znanja, razvijanje delatnosti i odgovarajućih nauka kojima se bavimo, nego jednako tako i celokupan sistem obrazovanja jer upravo je univerzitet taj, više i visoke škole, koji formira one ljude koji će držati ceo obrazovni institucionalni sistem. Kada to kažem, imajući takvo značenje obrazovanja u celini, onda se prosto u svoje ime oštro suprotstavljam tretiranju na generalnom planu obrazovanja kao tržišne usluge. Neki segmenti mogu imati tu funkciju, ali ukoliko društvo ne gleda na mlade, kad kažem "gleda" to znači da doista radi intenzivno i ostvaruje svim svojim naporima i na svim instancama vrednosti koje su kompatibilne sa značajem koji mladi i obrazovanje imaju, i ulogom koju imaju u ukupnom razvoju društva, onda bojim se da nećemo mnogo uraditi.

Nije neposredno i direktno, samo i ako je to sigurno značajan faktor - ekonomski stepen razvoja društva - uslov svih uslova za odnos koji ćemo imati prema obrazovanju, školovanju, profesijama jer je to osnova razvoja svakog društva.

Pošto su mi i sledeći govornici pokrenuli neka pitanja koja ostavljam i za kasniju diskusiju, ja bih samo postavila pitanje, a možemo kasnije i obrazložiti, po kojim se kriterijumima biraju članovi za takve institucije kao što je Nacionalni prosvetni savet i posebno komisije tih saveta imajući na umu značajne poslove koji su zakonski njima dati. Hvala.

Ksenija Petovar: Evo, ja ću nastaviti da vodim diskusiju u ovom drugom delu, kao član Fonda Centar za demokratiju. S obzirom na preostalo vreme za diskusiju, predlažem da krenemo i da se malo više usmerimo na to kako da rešimo probleme, razvojne probleme. Ja ovde imam spisak najavljenih govornika pa ću po njemu najavljevati naše učesnike.

Martina Vukasović: Definirati šta je ishod obrazovnog sistema

Dobar dan, ja sam iz Centra za obrazovne politike. Mislim da ću uspeti u ovih par minuta da kažem šta želim.

Profesorka Bogdanović je danas govorila o problemu mastera, magistra, mislim da je to ilustrativno za neki veći problem koji postoji u obrazovanju uopšte, a ne samo u visokom obrazovanju.

Meni se čini da je dilema koja postoji - da li treba izjednačiti diplomirane sa masterima - u stvari lažna dilema. Mi imamo mnogo veći problem a to je da ne znamo šta su ishodi učenja bili za prethodne programe, ni šta su ishodi učenja za ove nove programe, pa samim tim onda ne možemo da upoređujemo. I onda se sve svede na brojanje ispita i gledanje nastavnih planova i programa.

Ceo obrazovni sistem je vrlo fokusiran na ulazne parametre, a izlazni parametri, ono što bi trebalo da bude rezultat obrazovnog sistema, nisu dovoljno dobro definisani

U suštini je ne samo visoko obrazovanje nego ceo obrazovni sistem vrlo fokusiran na neke ulazne parametre, a da izlazni parametri, ono što bi trebalo da bude rezultat obrazovnog sistema, nisu dovoljno dobro definisani i samim tim ne možemo ni da znamo koliko nam obrazovni sistem ne valja jer nismo sigurni šta obrazovni sistem treba da proizvede.

To se vidi i po načinu finansiranja visokog obrazovanja koje je samo definisano na osnovu ulaznih kategorija, dakle na osnovu broja upisanih studenata, gde se nigde ne analizira broj studenata koji diplomira, da li se oni zapošljavaju, gde se zapošljavaju i slično.

Niko ne analizira broj studenata koji diplomiraju i da li se oni zapošljavaju.

Moj apel bi bio, ono što bi trebalo da bude jedan od prvih koraka, da se jasno definiše šta je ono što bi trebalo da bude ishod obrazovnog sistema na različitim nivoima, u smislu koje su to kompetencije, koja su to znanja kada učenici završe osnovnu školu, srednju školu, kada završe fakultete, različite nivoe studija, koja znanja bi trebalo da imaju, pa da onda na osnovu toga definišemo sve ostalo. A meni se čini da mi radimo sve potpuno suprotno, tj. da se nadamo da ćemo dobiti neke rezultate kada neke druge stvari definišemo i to je na neki način pogrešan način rada.

Dakle, da jasno definišemo šta je ono što bi trebalo da bude rezultat obrazovanja i s tim u vezi da se na neki način apeluje da Srbija ima obavezu i prema Bolonjskom procesu i po nekim drugim evropskim dokumentima osmisli svoj okvir za kvalifikacije. Taj okvir još uvek nije definisan. Za srednje stručno obrazovanje je nešto napravljeno, ali to postoji samo za srednje stručno obrazovanje. Visoko obrazovanje nije uopšte uključeno u celu tu priču. Besmisleno je praviti okvir kvalifikacija tako segmentirano. Mislim da je to takođe jedna od konkretnih stvari koja bi mogla da se uradi, koja na kraju krajeva treba da se uradi, a koja će nam pomoći da se malo sa ulaznih parametara fokusiramo na rezultate i da onda znamo da li nam je sistem obrazovanja kvalitetan i koliko u stvari nije kvalitetan. Hvala.

Desanka Radunović: Jedina profesija u kojoj fakultetski obrazovani ljudi nemaju slobodu da kreiraju način i cilj rada je prosveta

Kao profesor univerziteta jako dobro poznajem probleme na univerzitetu i mogla bih da pričam o tome koliko god hoćete, ali mislim da je potpuno pogrešno staviti težinu na univerzitetsko obrazovanje, ako, kao što smo čuli, 9% populacije stiže do tog univerziteta. Ja ne mislim da samo 9% završava fakultete zato što su kapaciteti univerziteta mali, nego zato što jednostavno nema dece koja dolaze na studije, što znači da prevashodno treba posvetiti pažnju osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju.

Ja sam prilično uključena u to dugi niz godina i mogu da kažem, drago mi je što su i drugi uočili, da su u stvari poslednja tri kadrovska rešenja za ministra prosvete katastrofalna. Ja ne mislim da je to slučajno i zaista mislim, možda ću biti malo preoštra, da je to osveta loših đaka koji su u dobroj meri zastupljeni u političkoj eliti, što naravno, evo, i naša skupština pokazuje. Dakle nisu to samo slučajni promašaji koji se rade u obrazovnom sistemu, nego se sistematski loše stvari

dovode.

Poslednja tri kadrovska rešenja za ministra prosvete su katastrofalna. Ja ne mislim da je to slučajno i, možda ću biti malo preoštira, mislim da je to osveta loših đaka koji su u dobroj meri zastupljeni u političkoj eliti, što i naša Sskupština pokazuje.

Evo, Željko Popov je pomenuo da treba po hitnom postupku da se izvrše izmene krovnog zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja i ako pogledate, ako možete da pronađete razlog zašto se to radi, razlog jeste da reforma ne može da startuje 2006/07. godine u V i VI razredu osnovne i I razredu srednje škole i zato se po hitnom postupku predlaže izmena zakona. Molim vas, sada je 2007/08. školska godina, dakle godinu dana posle. Škole su radile, kako, sa kakvim zakonom? Nacionalni prosvetni savet nije na vreme odradio neke poslove, to je glavno objašnjenje zašto to nije urađeno, ali ja pretpostavljam da ipak postoji neko drugi ko je više odgovoran od tog Nacionalnog prosvetnog saveta. Znači, to je jedan od pokazatelja kako se nemarno odnosimo prema svemu što je vezano za obrazovanje.

Da li vi mislite da su sva deca u Srbiji ista, u svakom razredu, da li se sa svima može na isti način raditi određena metodska jedinica? Ja sam profesor matematike, i matematika je bauk i ja se stvarno ježim od načina kako se ta matematika predaje.

U tim izmenama i dalje figuriraju nastavni planovi i programi koje donosi ministar. Šta znači "nastavni planovi i programi"? Mislim da je Željko već objasnio, to je dakle detaljno određeno šta će se kog časa i u kojoj meri raditi. Da li vi mislite da su sva deca u Srbiji ista, u svakom razredu, da li se sa svima može na isti način raditi određena metodska jedinica? Ja sam profesor matematike, i matematika je bauk i ja se stvarno ježim od načina kako se ta matematika predaje.

Dakle, ono što je po meni izlaz iz ovoga je upravo ono što je Martina Vukasović rekla. Definisanje ciljeva - šta mi hoćemo sa obrazovanjem, standardima, odnosno da definišemo šta deca treba na određenom nivou obrazovnog procesa da znaju i da umeju da urade. A kako će se to postići to bi trebalo ostaviti nastavnicima koji su, na kraju krajeva, fakultetski obrazovani ljudi i koji bi trebalo da imaju toliku samostalnost u obavljanju svog posla da mogu da prilagode obrazovni proces onoj deci koja stoje pred njima.

Dakle, jedina branša da tako kažem, jedina profesija u kojoj fakultetski obrazovani ljudi nemaju slobodu da kreiraju odnosno da odaberu način kako će ostvariti svoj cilj rada jeste prosveta. Tu je svakom nastavniku precizno određeno šta, kako i kad treba da uradi.

Pre 2005. ja sam kao profesor Matematičkog fakulteta bila pozvana da radim na standardima za osnovno obrazovanje, dakle šta deca koja završe osmi razred osnovnog obrazovanja treba da znaju i umeju da urade. I bila sam zadovoljna što se konačno krenulo sa mrtve tačke, jedna jako lepa ekipa se okupila. Za sve predmete smo radili, radili smo godinu dana. To je bio projekat koji je delimično finansirala Svetska banka. Projekat je rađen 2005/06. školske godine, imali smo vrlo dobrog stranog konsultanta, iz međunarodna agencija koja je kreator onog poznatog testa

TOEFL. Prema tome svi uslovi su bili tu da se posao uradi dobro i mogu vam reći, na moje veliko iznenađenje, mi smo vrlo dobro uradili posao.

Postoje ljudi u obrazovanju koji su entuzijasti i koji hoće nešto da rade. Međutim, apsolutno ne postoji volja političke elite da se to realizuje.

I šta dalje? Oktobra prošle godine mi smo to završili, imali smo neka pilot testiranja, pa ponovo proverili te naše standarde i mislim da smo to dobro uradili. I ništa! To je negde ostalo u nekoj fioci. Postupak je bio da to sada Nacionalni prosvetni savet usvoji i da to krene u život. Naravno, Nacionalni prosvetni savet, koliko sam ja obaveštena, možda nisam najbolje, nije o tome razgovarao. Da li je to ostalo u ministrovj fioci ili negde drugo? Ima se utisak da je cela priča oko standarda u stvari bila iznuđena ugovorom, odnosno projektom Svetske banke. Svetska banka je sklopila sa nama neki sporazum, pa hajde da to odradimo, otaljamo, a da li ćemo mi to primeniti ili ne, pa to nema veze. Dakle, postoje ljudi u obrazovanju koji su entuzijasti i koji hoće nešto da rade. Međutim, apsolutno ne postoji volja političke elite da se to realizuje.

Dobili smo Tempus projekat da napravimo jedinstvene okvire obrazovanja profesora matematike i prirodnih nauka. Zvali smo Ministarstvo da nam bude partner, odbilo je. Novi ministar je došao, mi smo ga pozvali na sastanak samo da mu kažemo šta smo do sada uradili. Naravno, nije došao.

Još jedan primer da navedem. Prirodno matematički fakulteti četiri državna univerziteta koji školuju profesore matematike, prirodnih nauka, informatike, dakle nešto što našoj deci predstavlja problem, konačno su se dogovorili da sednu. Dobili smo Tempus projekat da napravimo jedinstvene okvire obrazovanja profesora matematike i prirodnih nauka. Zvali smo Ministarstvo da nam bude partner, odbilo je. Novi ministar je došao, mi smo ga pozvali na sastanak samo da mu kažemo šta smo do sada uradili. Naravno, nije došao.

Mislim da bi trebalo pre svega više političke volje da obrazovni sistem bude tačka broj jedan u različitim razgovorima. Hvala.

Mijat Damjanović: Činjenica je da nijedna reforma obrazovanja u ovoj zemlji nije uspela

Ja sam proveo dosta vremena, praktično čitav život na Beogradskom univerzitetu, a poslednjih godina sam radio i u nekim nevladinim organizacijama, u jednom centru koji se konkretno bavio podrškom u izradi različitih normativnih akata, naročito za

državnu upravu i lokalnu samoupravu, tako da sam mogao da poredim neke napore koji su na ovom planu činjeni, ali se zapravo nikada nisam bavio strategijom obrazovanja.

Mislim da je ova tema, ovako kako je Demokratski politički forum postavio, izuzetno značajna i da možda kao preporuku za buduće skupove, jer postoji ambicija da se bavite strategijskim pitanjima i temama, možda ne bi bilo loše da se pripreme neki pisani papiri koji bi mogli da budu i ranije distribuirani, kako bismo se možda još bolje pripremili i kako bi dobili jedan input. Ovako, mislim da ćemo dobiti jedan skromniji efekat od ovakvih rasprava.

Naime, svi smo iz različitih sredina i pričamo neka svoja iskustva koja delom napuštaju strategiju i delom idu i na praktična pitanja i rešenja koja vam sigurno neće biti od neke velike koristi. Dakle, to je moj predlog za ubuduće.

Obrazovanje i razvoj su stvari, kategorije, pojmovi, procesi, kako god hoćete, koji su na izvestan način bili na potpunoj margini ovoga društva.

Da se sada vratim na osnovno pitanje. Obrazovanje i razvoj su stvari, kategorije, pojmovi, procesi, kako god hoćete, koji su na izvestan način bili na potpunoj margini ovoga društva. Činjenica je da nijedna reforma obrazovanja u ovoj zemlji nije uspela, da je bilo mnogo pokušaja, da se to uglavnom završavalo sa nekim tehničkim korekcijama, a nikada suština nije dirana, da na izvestan način nismo bili čisti u tom smislu razvojnom. Mi generalno imamo problem sa razvojem, vi to sami znate.

Mi kao zemlja, to je poznata stvar, nemamo ozbiljnu razvojnu strategiju. A naravno, pošto je obrazovanje vrlo bitno i treba za sve da bude input u jednom društvu, promašaji su fatalni.

Ovde se pominju brojne strategije, tu nema nikakve povezanosti i mi kao zemlja, to je poznata stvar, nemamo ozbiljnu razvojnu strategiju. A naravno, pošto je obrazovanje vrlo bitno i treba za sve da bude input u jednom društvu, promašaji su fatalni. Ako u obrazovanju nema te strategije, ako ne daju dobre rezultate, onda ne možete da očekujete da u drugim sektorima imate ljude koji mogu da imaju tu viziju, tu energiju, koji mogu da se na izvestan način bave i nekim inovativnim stvarima, a ne da se često poštapaju nekim često i potrošenim rešenjima.

Dakle u tom smislu mislim da je potrebna reforma sistema obrazovanja, odnosno pokretanje i paljenje svih mogućih motora koji mogu da posluže u podizanju kapaciteta ove zemlje koja je u ozbiljnim problemima. To se vidi na svakom koraku. Nije to samo pitanje loših ministara, to je pitanje i nedovoljno pripremljenih činovnika, to je pitanje što mi na različitim nivoima vlasti nemamo kvalitetne ljude, što nemamo dobru koordinaciju, što ne planiramo kako treba, što se na izvestan način cela organizacija pravi u vazduhu, nema osnova materijalnih, finansijskih koje treba da iznesu čitav taj posao. Koordinacija je zatajila, kontrolni mehanizmi takoreći ne postoje, a ja sam imao sreće da dosta vremena provedem u inostranstvu i da vidim koliko je bitno da postoji vrlo visoka profesionalna kontrola.

Gotovo da nemate nijednog segmenta u društvu, kada posmatrate, koji ne pokazuju u stvari da

je nivo obrazovanja na prizemnom nivou. Tu ne mislim samo na struku, što je vrlo vredno i što je najvažnije, tu mislim i na opštu kulturu, na način ophođenja, na vrednosni sistem, sve su to nusproizvodi sistema obrazovanja.

Sistem obrazovanja daje taj ambijent. Fuada Stanković je govorila o tome kao krunskoj potrebi da se promeni ambijent, da se promeni klima u jednom društvu, a kada promenite klimu u obrazovanju onda se na izvestan način ozdravljaju svi sektori života. Gotovo da nemate nijednog segmenta u društvu, kada posmatrate, koji ne pokazuje u stvari da je nivo obrazovanja na prizemnom nivou. Tu ne mislim samo na struku, što je vrlo vredno i što je najvažnije, tu mislim i na opštu kulturu, na način ophođenja, na vrednosni sistem, sve su to nusproizvodi sistema obrazovanja. Dakle ako celinu tih procesa ne uhvatite i ne stavite je pod kontrolu, onda tu nastaju veliki problemi.

Ima tu jedna stvar koja olakšava situaciju uprkos tih pesimističkih prognoza koje imaju osnov, zaista postoje realne činjenice koje upozoravaju da mi ne samo što idemo presporo nego mi i nemamo čistu viziju kuda mi zapravo idemo kada je sistem obrazovanja u pitanju, mada je ovde u uvodnoj reči bilo govora da tu postoje jasni parametri. Ja ponovo podvlačim: ja nisam veliki strateg u ovoj oblasti, ali kada pogledam rezultate i kada vidim to ljuljanje u svim segmentima od normiranja preko operacionalizacije i efekata, onda počinjem da sumnjam da je ta vizija do kraja čista i da je ona legla. Pogotovo imajući u vidu velike protivurečnosti u našim liderima, u našem vođstvu. Mi imamo ljude koji su potpuno nesaglasni u čitavom nizu vrlo važnih pitanja sistema, mi se ljuljamo.

Od kada znam za sebe mi smo podeljeni. Prvo nas je ideologija delila pa posle sve ove druge stvari, fenomeni, da se ne ponavljam. Mi smo stalno podeljeni i to na ozbiljan način. Druge države imaju neki dogovor ispod koga se ne ide i to bez obzira na partijsku orijentisanost. Hoću da kažem, ako tu nemate saglasnost, a nemamo je, nije na delu, onda smo zaista u velikom problemu. I onda imate taj utisak pokretanja, zastajanja, uspona, padova, ljuljanja, klaćenja i to onda ozbiljno ugrožava celinu celoga procesa.

Prema tome, mislim da ono što može pomoći celoj toj stvari, prošlo je vreme zatvorenih reformi i mikrosistema, dakle da mi nekako planiramo svoju strategiju, gradimo nešto nezavisno od toga šta se u svetu radi. Mi moramo da pokupimo ono što možemo da pokupimo, dakle nešto što su univerzalni dometi u operacionalizaciji takvih strategija i gde god možemo da koristimo tehnologiju. Biće sjajne pomoći u svim ovim procesima.

Ako se sve to zanemari, ako pravimo reformu nezavisno od svega toga što se događa oko nas i pored nas i ako nismo u stanju da detektujemo, da dešifrujemo gde su ključne stvari i zašto su nam pojedini sistemi u svetu pobegli i kada uđete u tu analizu i kada vidite zašto su pobegli, i veliki sistemi i mali sistemi, i zašto mi tako padamo i to padamo dosta dugo, onda se na izvestan način tek tada otvara kritično polje za analizu pravih stvari i preispitivanje našeg puta - zašto idemo tako sporo.

Aleksandra Stanić: Vrednovanje kvaliteta u obrazovanju

Reforma je zamislila da Centar za evaluaciju bude nezavisna institucija koja će vršiti procenu i koja će pratiti obrazovanje. Sa promenom imena u Zavod za vrednovanje kvaliteta u obrazovanju on je tu svoju samostalnost i nezavisnost apsolutno izgubio.

Ja sam provela trideset godina u nastavi i posle toga otišla za savetnika u, kako se to sada zove, Zavod za vrednovanje kvaliteta u obrazovanju. On je naime u vreme reforme bio Centar za evaluaciju, pa kada je došlo do smene na vlasti promenjeno je mnogo toga pa i njegov naziv. Međutim, nije samo naziv promenjen nego je promenjena i njegova suština, jer je reforma zamislila da Centar bude jedna nezavisna institucija koja će vršiti procenu i koja će pratiti to obrazovanje. Sa promenom imena i svega ostalog on je tu svoju samostalnost i nezavisnost apsolutno izgubio.

Međutim, uprkos tome, u Zavodu, u kome inače nisam više, urađena su tri velika projekta: urađeno je nacionalno testiranje učenika III razreda osnovne škole, urađeno je nacionalno testiranje učenika IV razreda osnovne škole iz srpskog jezika i matematike, i u jednom i u drugom, i najzad, za kraj, predlog standarda obaveznog obrazovanja o kojem je već bilo reči i to za svih deset predmeta, svih mislim, ili samo tehničko obrazovanje nije proučavano, ili tu nisu standardi izvođeni.

Ti projekti su završeni prošlog novembra kao što je koleginica rekla. Oni su objavljeni u određenim publikacijama, ja sam ponela sve te publikacije, za njih niko ne zna, to je nešto što je urađeno i što niko neće da koristi. Naravno da se postavlja pitanje zašto to niko neće da koristi. Kada kažem niko, naravno da mislim na Ministarstvo prosvete i na Nacionalni prosvetni savet u kojem 88% ljudi nije ni čulo da je to ikada rađeno. U ministarstvu jesu, ali smatraju da nije njihov interes, verovatno, da objave podatke o tome. Kao što je svojevremeno bila hajka za rezultate sa testiranja PIZA (OECD - PIZA program međunarodne procene znanja učenika), jer to nije odgovaralo našoj zvaničnoj političkoj proceni da nam je obrazovanje izuzetno. Tako da sada svi ti rezultati stoje negde u fioci, ili već ne znam gde. Ja imam svoj autorski primerak, naravno, i koleginica Radusinović i ja bismo mogli poprilično da vas zabavimo rezultatima do kojih se došlo.

Začudili biste se da Beograd nije na prvom mestu rang liste, u okviru nacionalnog testiranja obrazovnog sistema za treći i četvrti razred, ako se meri i ono što deca donose kad ulaze u školu.

Kada je rađeno nacionalno testiranje III razreda, pa i IV, rečeno je da se svi ti rezultati koji su

izuzetno interesantni i dragoceni mogu koristiti da bi se proverila ostvarenost ciljeva obrazovnog sistema, da se utvrdi stepen ostvarenosti, da se utvrdi stepen napretka učenika, da se utvrdi koji uslovi u kojoj meri utiču na postignuće učenika, do podataka o regionima, o tome gde su gradovi na toj rang listi. Začudili biste se da Beograd nije na prvom mestu te rang liste, ako se meri i ono što deca donose kad ulaze u školu. Urađena je procena kvaliteta razredne nastave, postignuća dečaka naspram postignuća devojčica.

Kada dođe juni ili septembar onda se hvalimo time kako je prijemni ispit uspeo, a to je jedna zaista tragikomična procena, jer kriterijumi za prijemni ispit i prolaznost jesu, primera radi, veliko slovo na početku rečenice. A kada nastavnici u srednjim školama daju u septembru te iste zadatke sa izmenjenim tekstom, oni tu više ne mogu da pogode subjekat zato što se za prijemni ispit spremaju, kao što znate, napamet učeći.

To su sve podaci koji postoje, a očigledno nikom ne služe. Ako smo malopre čuli da nešto postoji, nema ovakvih ili onakvih uslova, ovo sve postoji i mi jednostavno zatvaramo oči, odnosno vlasti političke koje su odgovorne za obrazovanje smatraju da im to nije potrebno. Takođe i podaci o standardima postoje za sve te predmete, za svih tih deset predmeta, međutim neko to jednostavno ne želi, i ne želi da prizna gde smo mi u obrazovanju. Ali zato kada dođe juni ili septembar onda se hvalimo time kako je prijemni ispit uspeo, a to je jedna zaista tragikomična procena, jer kriterijumi za prijemni ispit i prolaznost jesu da znate veliko slovo na početku rečenice, otprilike, i to je taj jedan poen koji vam dozvoljava da ste položili prijemni ispit. A kada nastavnici u srednjim školama daju u septembru te iste zadatke sa izmenjenim tekstom, oni tu više ne mogu da pogode subjekat zato što se za prijemni ispit spremaju, kao što znate, napamet učeći.

Mi smo u nacionalnom testiranju IV razreda, dali test i hteli smo da napravimo paralelu šta znaju naša deca i šta znaju deca u svetu. Ta paralela pokazuje da čim postaviš pitanje "šta ti misliš o tome?" ili "pronađi taj deo u tekstu", čim je taj stav i argument u pitanju, tu procenat tačnih odgovora kod naše dece pada. To je opet neki pokazatelj kako mi u školi radimo.

Dragoljub Mićunović: Velika kriza erudicije

Kao što ste videli, naša tema je vezana za razvoj, a to nije slučajno. O lošem stanju našeg obrazovanja, a rekao bih i bilo kog segmenta našeg društva, može se jako dugo govoriti i to vrlo ozbiljno, sa statističkim podacima koji bi to potkrepili. Mi smo jednostavno jedna zaostala, razorena zemlja, i to je naša tragedija.

Ali samo to reći nije dovoljno i od toga nemamo neke velike koristi, osim da budemo tužni. I svako je tužan kada našu zemlju uporedi sa drugim zemljama u mnogim drugim stvarima, osim u lažnim nadama gde smo verovatno šampioni.

Danas se vlada masama i narodima upravo na činjenici da je veoma veliki broj neobrazovanih i siromašnih

Prema tome, naš je bio cilj da vidimo, polazeći od postojećeg stanja koje je vrlo loše kako u političkom pogledu tako i u upravnom pogledu, tako i u sistemu školovanja i standardima, šta se može konkretno uraditi i tu želimo da podstaknemo jednu inicijativu da vidimo da li možemo i koliko brzo da to potkrepimo. Naš motiv je bio između ostalog i to da je obrazovanje i ljudsko pravo i da je ono u veoma tesnoj korelaciji sa socijalnim pravima. Kada uporedite siromašne i neobrazovane, vi ćete videti visok stepen korelacije, što znači da ste nekog unesrećili što je siromah, a zatim i što je neobrazovan i dalja priča o njegovoj političkoj jednakosti je čista fraza i ona ne znači ništa. Ali zahvaljujući njoj danas se vlada masama, danas se vlada narodima upravo na toj činjenici da je veoma veliki broj neobrazovanih i siromašnih.

Ja znam dobro kakva je naša politička elita, ali reći ću: 92% su završili fakultete, a kada ih vi gledate i slušate, onda ste naravno začuđeni kako je to moguće. Nisu samo najgori đaci u političkoj eliti, na žalost i oni najbolji đaci iz te elite ne valjaju mnogo.

Naravno kada se govori o razvoju mi moramo sa nekim da se upoređujemo, ja dopuštam tu retoriku malo šaljivu o našoj unikatnosti u svetu u mnogim pogledima, ali svet je postao mnogo više celina nego ranije. Moraju da postoje standardi, ako ni zbog čega drugog moramo da budemo mobilni, moramo da se krećemo kroz druge zemlje, da menjamo profesije, mi moramo imati neke standarde koji su međunarodni i da ih poštujemo koliko god je to moguće. Naravno, naše ekonomske prilike su očajne, ja znam dobro kakva je naša politička elita, ali neko je ovde pomenuo, reći ću: 92% su završili fakultete, a kada ih vi gledate i slušate, onda ste naravno začuđeni kako je to moguće, nisu samo najgori đaci u političkoj eliti, na žalost i oni najbolji đaci iz te elite ne valjaju mnogo.

Ovde je ključno pitanje možemo li mi pomoći zajednici. Da pomenem Platona koji je želeo idealnu državu, ali kada je cela debata o pravičnosti bila završena, njegov je zaključak bio da pravičnost u državi znači da svako radi onaj posao koji najbolje zna i ume i zato je jako mnogo posvetio obrazovanju. Na žalost to kod nas nije bio slučaj, verovatno ni u mnogim zemljama to nije slučaj, ali tome treba da se teži kada se govori o razvoju. Možemo li da napravimo neku strategiju i da usmeravamo ljude da rade ono što najbolje znaju i umeju? Drugim rečima, možemo li da upoznamo razvoj tehnologije ili makar onaj koji sada postoji, kakvo je to obrazovanje potrebno, kakvi su to sadržaji, jer nije samo stvar u obrazovanju nego u tome šta učite.

Mi ne zahvatamo više prave talente iz dubine naroda

Mi vidimo da postoji jedna velika kriza erudicije u svetu. Očigledno se premeštaju akcenti na veštine, na umeća, zato što i tu na žalost dominira jedan koncept efikasnog čoveka, efikasnost se meri nekim profitima. Ali i to je neophodno ako hoće naši ljudi negde da rade. Skrenuo bih pažnju na jedan podatak koji mi se čini veoma značajnim. Mi nismo uočili do kraja opasnost društvene imobilnosti, mi ne zahvatamo više prave talente iz dubine naroda.

Mi imamo jako mnogo talentovane dece, to se vidi kada izađu na neka takmičenja, ali većina te dece, što nije slučajno, su iz siromašnih kuća. Očigledno da ih nisu korumpirale neke druge blagodeti.

Napoleon je uradio mnoge glupe stvari i upropastio Francusku u mnogo čemu. Ali, dve stvari je uradio značajne. Doneo je *Code civile*, jedan građanski zakonik koji je bio temelj da se društvo uredi, i drugo je obrazovanje. Napravio je školu da sva deca koja završe gimnaziju, oni koji su najbolji, njih stotinu, dobijaju ogromnu državnu brigu i pomoć do kraja. Tako se zahvatilo u te talente. Mi imamo jako mnogo talentovane dece, to se vidi kada izađu na neka takmičenja, ali većina te dece, što nije slučajno, su iz siromašnih kuća. Očigledno da ih nisu korumpirale neke druge blagodeti koje druga deca imaju pa su ta deca izuzetno talentovana.

Naš Fond za razvoj talenata iznosio je negde 40 miliona, a za bankete njegovog veličanstva 120 miliona. Ee ne može takva država da veruje za sebe da ima nameru da napreduje.

Naš Fond za razvoj talenata iznosio je negde 40 miliona, a za bankete njegovog veličanstva 120 miliona. E ne može takva država da veruje za sebe da ima nameru da napreduje. Druga stvar, mi smo dozvolili, oslobađajući se jedne ideologizacije komunističkog vaspitanja, ali koje je na neki način često bilo u dobroj korespondenciji sa naukom i naučnim sadržajem obrazovanja, da sada imamo jedan drugi udar ideološki. To ide kroz crkvene škole i ide kroz uplitanje raznih sadržaja, naučno neprovereno, koji ulaze u udžbenike i to opet remeti razvoj.

Naša talentovana, a siromašna deca ne mogu da dođu da studiraju. Umesto toga uveli smo školarine i na državnim univerzitetima koje ljudi ne mogu da plaćaju. Na taj način mi smo presekli izvor talenata koji vuku razvoj zemlje. To su stvari koje možemo i moramo da menjamo.

Nama su prvo potrebne pare, ali pare nisu samo stvar budžeta, nego postoji niz drugih mogućnosti i da se dobiju i drugi fondovi. Mislim na međunarodne fondove, pogotovo ako se kandidujemo za tu Evropu. Možemo upravo za obrazovanje mnogo dobiti, i tu je naravno potrebna velika aktivnost i ozbiljno ministarstvo. Mi tu nemamo sreću, i ja se sa tim slažem. Mi tu imamo ljude koje ne zanima mnogo taj posao, ali moramo se pomoći i tim fondovima i onim koje imamo jer je novac neophodan da napredujemo. Naša talentovana a siromašna deca ne mogu da dođu da studiraju. Ko će to da plati? Gde su ti fondovi? Gde su te stipendije? Umesto toga uveli smo školarine i na državnim univerzitetima koje ljudi ne mogu da plaćaju. Na taj način mi smo presekli izvor talenata koji vuku razvoj zemlje. To su stvari koje možemo i moramo da menjamo. Mi ćemo se zalagati sada da se u budžetu stvari promene upravo u korist đaka.

Bio sam skoro u Holandiji i imao sam sreću da jedno nedelju dana budem u hotelu pored

muzeja. To je jedna serija muzeja iz raznih nauka, unutra su simulacije vulkana, zemljotresa, razvoja životinjskih vrsta, ljudi. Tu vri kao u košnici, nekad su deca sama ili sa roditeljima. Kada bi naše ekskurzije bar za tu talentovanu decu bile organizovane da tamo provedu deset dana, verujte, naučiće ono što treba da uče pet godina u školi. Tendencija je da probamo da se razvijemo i to tako što ćemo iskoristiti sve savremene i fondove i mogućnosti i znanja i inicijative i veru u talente da obrazovanje ipak ima smisla. Evo, time bih završio.

Srđan Stanković: Bolje obrazovanje otvara našoj deci prozor u svet

Jako je dobro što je profesor Mićunović govorio pre mene. Ja sam imao nameru da govorim to što je on rekao, da malo promenimo ton i da se malo više okrenemo na temu koja je danas proklamovana, a to je obrazovanje i razvoj.

S druge strane, hteo bih nekoliko stvari da kažem, s obzirom da se ovde apostrofiralo postojanje raznih saveta. Ja bih govorio o jednom savetu koji trenutno vodim, a to je Nacionalni savet za visoko obrazovanje, on nije pomenut direktno, ali bih hteo da kažem nešto što bi moglo da doprinese promeni tona.

Dakle taj Nacionalni savet za visoko obrazovanje, koji predstavlja jednu nezavisnu organizaciju po definiciji, uradio je razne stvari u ovom periodu i ja bih vrlo ponosno hteo da pomenem neke od njih, da kažemo da se u ovoj zemlji ipak nešto i uradilo: to je pre svega, hajde da pođemo od standarda za akreditaciju, ti standardi su doneli našu dobru ocenu u Londonu. Četvorka je upravo zbog toga dobijena što je komisija za akreditaciju, zajedno sa Nacionalnim savetom, to je formirano tek prošle godine i to je bilo urađeno posle nekoliko meseci posle izbora Nacionalnog saveta. Dakle još onda kad Nacionalni savet nije *de facto* ni stigao da vidi šta tu uopšte treba da radi, mi smo to uradili i dobili smo dobru ocenu.

Ja bih pledirao na to da idemo u pozitivnom smislu da svako od nas na svom mestu pokuša da uradi nešto, a ne da se vajakamo non stop kako političari ne rade za nas ono što mi mislimo da treba da rade.

Ako sada treba nekakve zaključke da izvlačimo, ja bih pledirao na to da idemo u pozitivnom smislu da svako od nas na svom mestu pokuša da uradi nešto, a ne da se vajakamo non stop kako političari ne rade za nas ono što mi mislimo da treba da rade.

Dalje, kada se radi o razvoju, tu bih hteo direktno da se nadovežem na ono što je profesor

Mićunović rekao, i kolegistica Martina je o tome govorila, znači nacionalni okvir kvalifikacija. Mi u Nacionalnom savetu, a i mi svi zajedno ostali poslenici u prosveti, moramo da se trudimo da našoj deci obezbedimo da budu aktivni učesnici u prostoru visokog obrazovanja Evrope. Hajde da pokušamo da učinimo da oni tamo mogu da se pojave ravnopravno sa ostalim učesnicima, dakle da imaju svoju šansu ne samo ovde, nego i tamo. To je nekakva misija Nacionalnog saveta koja se teško sprovodi, da vam sada ne kukam, mi nemamo jednu sobu, mi čučimo u nekom ćošku Ministarstva. Da vidite kako smo odgovarali na žalbe raznoraznih škola, čučevići i pišućici po kolenima, ali svejedno, mi hoćemo da napravimo nacionalni okvir kvalifikacija upravo u duhu onoga o čemu je, čini mi se, trebalo malo više da govorimo i na ovom skupu. Razvoj i naše kvalifikacije i učešće u tom razvoju, naše sagledavanje svega toga i taj okvir kvalifikacija u toku stvaranja jeste nešto čemu se može pričati kreativno i mislim da je jako važno ako se govori o vezi obrazovanja i razvoja da se o tome govori.

Svi mi zajedno moramo da se trudimo da našoj deci obezbedimo da budu aktivni učesnici u prostoru visokog obrazovanja Evrope.

Taj Nacionalni okvir kvalifikacija je nešto na čemu treba raditi i upravo pre dva dana je bila konferencija ovde u Beogradu gde se pojavio Savet Evrope i gde se pojavilo prvi put, kao imperativ našeg učešća u jugoistočnoj, ali i u celoj Evropi, kako da se uklopimo u tu podelu rada. Sve to ima svoje implikacije i sve je to jedan vrlo kompletan sistem. Mogao bih da idem jako daleko u svemu ovome ali samo želim da apelujem na to da treba da imamo jedan pozitivan stav, da pokušamo da ne negiramo političare, iako ih možda treba negirati, činjenica je da ne postoji politička volja da se stvari rade onako kako treba, ali to nas ne sprečava da sami kroz ovakve skupove, kroz one funkcije koje imamo gde god da ih imamo, učinimo nešto da obrazovanje bude bolje, da naša deca imaju otvorene prozore makar u svet, ako ne u zemlji.

Ksenija Petovar: Odgovornost stručne elite

Hvala vam lepo, mislim da je veoma važno pitanje odgovornosti stručne elite, vrlo često govorimo o odgovornosti političke elite i da stručnu elitu sami amnestiramo na neki način.

Ivana Stevanović: Podsetimo državu na ono na šta se sama obavezala međunarodnim ugovorima

Ja bih pre svega htela da se zahvalim, dolazim iz Centra za prava deteta, nevladine organizacije koja se u deset godina svoga postojanja bavi pre svega promovisanjem i

implementacijom konvencija o pravima deteta u našu praksu i zakonodavstvo Republike Srbije.

Ako je ova zemlja odredila kao prioritet ulazak u EU onda su ciljevi obrazovanja već jasno utvrđeni, mi nemamo tu da otkrivamo toplu vodu.

Želela bih da kažem i da počnem od toga da, ako je ova zemlja odredila kao prioritet ulazak u Evropsku uniju, onda su ciljevi obrazovanja već jasno utvrđeni, mi nemamo tu da otkrivamo toplu vodu. Sve je potpuno jasno. Pitanje je samo kako ćemo to operacionalizovati. Jasno je i za ministra finansija jer on neće moći da uvede zemlju u EU ukoliko za obrazovanje budemo odvajali 3,7% nacionalnoga budžeta.

Želela bih zaista da podržim i da se osvrnem na ono što je profesor Mićunović rekao, pravo na obrazovanje nije samo pitanje tržišta i pitanje usluge, kako su ovde neki naši prethodni govornici hteli da ukažu. Centar za prava deteta se bavi decom, bavi se osobama do osamnaeste godine i oni imaju pravo na kvalitetno obrazovanje. I jedna ozbiljna država, ako naša država to planira da bude, mora to uvek da ima u vidu. Na žalost, ja želim ovaj skup da informišem, ne znam da li ste imali prilike da vidite, ali država Srbija je konačno Komitetu za prava deteta, nadzornom telu Konvencije o pravu deteta poslala svoj inicijalni izveštaj koji obuhvata period 1992-2005. godine. Kada čitate onaj deo koji se odnosi na obrazovanje, a ja ću se osvrnuti na izlaganje profesora Hrnjice, zaista vas dovodi u depresiju, iz jednog osnovnog razloga: država nije znala da se pohvali ni u onome što je dobro uradila. Ne znam kako će to Komitet ceniti, a znam vrlo dobro koliko pažnju posvećuje pravu na obrazovanje. Ja bih samo da vas pozovem da zajedno čitamo nove predloge zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, da čitamo Predlog zakona o osnovnim školama, srednjim školama, da čitamo Zakon o predškolskom obrazovanju. Ja sam vrlo srećna što su povučeni iz skupštinske procedure, profesor Mićunović je tu, jer zaista ako ovi predlozi budu ponovo vraćeni tamo u ovom obimu, mi ćemo doći do situacije da će nam trebati zaštitnik prava deteta koga još nismo ustanovili.

Predlog zakona o zaštitniku prava deteta povučen je iz skupštinske procedure i na žalost nije na listi prioriteta u cilju usklađivanja sa pravom EU, što je zaista žalosno za ovu državu.

Samo da vas podsetim. Predlog zakona o zaštitniku prava deteta povučen je iz skupštinske procedure i na žalost nije na listi prioriteta u cilju usklađivanja sa pravom EU, što je zaista žalosno za ovu državu. Predškolsko obrazovanje, četiri godine se bavim ovim predlogom, četiri godine pričamo o nekim osnovnim ciljevima, u tom zakonu, u predlogu zakona o predškolskom obrazovanju, ja znam da se profesor Hrnjica mnogo bavio inkluzijom, mnogo smo se zaklinjali svi u inkluziju, između ostalog o romskoj deci se tamo govori kao o deci iz posebno uskraćenih sredina i tome slično.

Tako da ako zaista želimo da se ozbiljno pozabavimo obrazovanjem, ja sam pravnik i kao pravnik sada govorim, hajde da vidimo koji nam to zakoni dolaze i ulaze u skupštinsku proceduru i naravno da apelujemo. Vi ste svi profesionalci koji se bavite ovim pitanjem i želim da vas pozovem, koalicija NVO će imati prilike da predstavi, kao i država, svoj izveštaj Komitetu za prava deteta u februaru mesecu, dakle da vas pozovem, rokovi su nam jako kratki, do kraja

novembra taj izveštaj, doduše jako kratak, ne više od 40 strana u odnosu na sva ljudska prava, prava deteta, dakle izveštaj treba da bude dostavljen Komitetu, da iskoristimo ovu mogućnost da pozovemo ovu državu i podsetimo je na ono na šta se ona sama obavezala kroz međunarodne ugovore. Hvala lepo.

Marija Vranješević: Inicijative organizacija građanskog društva u oblasti obrazovanja

Dobar dan, pozdravljam cenjeni skup. Čast mi je da budem u prisustvu ovih zaista sjajnih intelektualaca. Za mene je sve ovo veoma inspirativno, a mislim i za sve nas vrlo korisno, prosto da preispitamo sebe u onome šta radimo i koliko možemo da uradimo.

Ja dolazim iz Beogradske otvorene škole i pokušavamo već petnaestu godinu da sa drugim organizacijama građanskog društva potpomognemo ovu državu. Verujemo i želimo da svi stvarno verujemo da je podržimo na njenom putu ka nečemu što se zove evropska država. Brojna pitanja su ovde postavljena i ja mislim da mi danas na ovom skupu nećemo moći da odgovorimo praktično ni na jedno od tih pitanja. Ja sa žaljenjem mogu da konstatujem ovo što je nekoliko nas već primetilo, da medija nema i da je to karakteristična situacija za praktično svaku inicijativu koja se dotakne te sablasne reči koja se zove reforma obrazovanja.

Ja bih htela još jednom da skrenem pažnju na jednu tezu koja je već pomenuta, a to je u kontekstu tog celoživotnog obrazovanja ka kome smo se mi definitivno kao država i društvo okrenuli i ulozili onoga što se zove neformalno obrazovanje u tom kontekstu, odnosno o brojnim inicijativama organizacija građanskog društva, čak mi se čini da se taj termin "nevladina organizacija" u našem društvu doživljava kao kontradržavna organizacija ili čak kontradruštvena organizacija, pa ja prosto želim da kažem da se ne osećamo tako i da nam nije ta vrsta ideje na pameti. Ali želela bih zaista da kažem da su brojne inicijative ponikle iz tog korpusa našeg društva koje se zove organizacija građanskog društva.

Postoji veliki problem nedostatka sistema akreditacije i sertifikacije. Moramo da probamo da osmislimo mehanizam koji bi omogućio da se te inicijative ne tretiraju kao pojedinačni slučajevi dobre volje trenutnog ministra ili državnog sekretara, već da postoji sistem koji će te inicijative kvalitetno valorizovati i dovesti do nekog standarda

Brojni su fondovi, kao što je profesor Mićunović rekao, na raspolaganju već sada. Brojni su programi na raspolaganju već sada koji su ponikli iz država EU, na neke od njih se naša država čak i obavezala. Mi smo kao organizacija imali susrete i iskustva sa jednim takvim programom iz

Holandije, unutar koga se samo očekuje podrška Ministarstva prosvete u smislu intelektualne i logističke podrške. Svi rezultati i sve koristi ostaju sistemu obrazovanja, sva sredstva su obezbeđena. Međutim, kao i u većini ovde navedenih inicijativa, naišli smo na potpuni muk i nesaradnju iz Ministarstva prosvete. Apsolutno nerazumevanje, čak mogu da kažem jedan cinizam i jedno na granici kućnog nevaspitanja. Ali eto, htela sam tu opasku da dodam da nešto što se zove neformalno obrazovanje, veliki problem nedostatka sistema akreditacije i sertifikacije, mehanizam da probamo da osmislimo kako bi se omogućio da se te inicijative ne tretiraju kao pojedinačni slučajevi dobre volje trenutnog ministra ili državnog sekretara, već da postoji sistem koji će te inicijative kvalitetno valorizovati i dovesti do nekog standarda i na taj način omogućiti tim inicijativama da se zaista implementiraju.

Ja moram da navedem jedan naš slučaj. Mi već četiri godine razvijamo sistem karijernog vođenja i savetovanja u obrazovnom sistemu. Rezultati su, verujte, sjajni, učenici su oduševljeni i nastavnici su oduševljeni, direktori su oduševljeni, pomoćnici ministra su oduševljeni, i tu stajem.

Svetlana Vujović: Nije sve tako crno

Ja radim u Izvršnom veću Vojvodine kao zamenica sekretara za obrazovanje. Prvo da kažem da se apsolutno slažem sa ovim što je Desa ispričala. I prethodnih godina smo bili u raznim timovima, u vreme kada je ministar prosvete bio gospodin Gaša Knežević, i mislim da nije sve tako crno.

Polovina članova Nacionalnog prosvetnog saveta se bira na 6 godina, polovina na 3 godine. Zašto mi ne bismo pokrenuli inicijativu da se promeni ona druga polovina koja je izabrana na 3 godine?

Ovde je neko rekao da je potrebna strategija, ja mislim da mi strategiju već imamo urađenu, naravno da su neke modifikacije potrebne jer je vreme poteklo, da viziju imamo, ali da ovog trenutka, možda na ovom skupu, treba da donesemo neke zaključke, da vidimo da li mi sada, ovog trenutka možemo nešto da uradimo.

Ja imam nekoliko predloga. Jedan jeste Nacionalni prosvetni savet. Polovina članova se bira na 6 godina, polovina na 3 godine. Zašto mi ne bismo pokrenuli inicijativu da se promeni ona druga polovina koja je izabrana na 3 godine? To može da uradi i DS ja pretpostavljam. Drugo na četiri zakona koja dolaze u skupštinsku proceduru, a koji su katastrofalni, a naročito zakon o

predškolsstvu, takođe mislim da možemo na dva načina da utičemo. Da dajemo amandmane, jedno kao DS, ja govorim u to ime jer sam članica te stranke, a drugo ti amandmani mogu da idu i preko Skupštine Vojvodine, znači nešto konkretno možemo i da uradimo. Dakle, to su moji predlozi kada su u pitanju zakoni.

Ono na šta sam još htela da ukažem jeste jedna užasno loša situacija o kojoj ste svi vi govorili, u Ministarstvu prosvete, a za koju ja ovog trenutka mogu da kažem, zaista onako opipljivo i konkretno, a to je da Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje bukvalno ne može da funkcioniše zato što Omnibus zakon ne može da se primeni skoro ni u jednom delu ukoliko mi ne dobijemo saglasnost Ministarstva prosvete. Dakle ako mi hoćemo na Izvršnom veću da donesemo odluku o broju upisa studenata na primer na budžet i mi sad kažemo da naš Univerzitet želi da to bude taj i taj broj, mi tu odluku ne možemo da donesemo dok nama Ministarstvo prosvete ne kaže: jeste, mi se slažemo ili mi se ne slažemo. Tako da je ta naša odluka koju mi donesemo jedna virtuelna odluka bez smisla potpuno. Pošto ovde sedi predsednik Nacionalnog saveta za visoko obrazovanje, ja bih pitala ko će na primer platiti akreditaciju o kojoj vi toliko govorite. Jer, na primer, konkretno Univerzitet u Novom Sadu potražuje petnaest i po miliona dinara za te programe.

Drugo pitanje, nekoliko odluka koje je trebalo da donesemo na Izvršnom veću, nikakav odgovor od Ministarstva prosvete nismo dobili. Kada je trebalo da upišemo studente sa invaliditetom, ili da upišemo romske studente, mi nismo od Ministarstva dobili odgovor ni da ni ne. Mi smo te studente upisali sami, bez saglasnosti Ministarstva procenjujući da to nisu toliko velika sredstva pa smo mogli da pomognemo i to da uradimo.

Svaki dan zovemo Ministarstvo prosvete i nikakav odgovor ne dobijamo. 5 ili 6 meseci mi nismo razgovarali sa ministrom.

Ovog trenutka nam stoji više od mesec dana odluka o upisu master studenata, uopšte ne znamo koji je to broj studenata koji mogu da se upišu na budžet. Upravo sada u pauzi me je zvao predsednik Unije studenata, Studentskog parlamenta u Novom Sadu da pita šta će biti sa budžetskim master studentima, da li mi znamo koji je to broj. Moj odgovor je na žalost bio ne, jer svaki dan zovemo Ministarstvo prosvete i nikakav odgovor ne dobijamo.

I samo ću još dve rečenice o drskom ponašanju Ministarstva prosvete. Mi smo kao Pokrajinski sekretarijat sa njima ugovarali sastanak sigurno mesec dana, dogovoren je datum, vreme, oni se nisu pojavili. Onda smo mi zvali Ministarstvo, molili da ima tema o kojima moramo da razgovaramo, onda su oni nama zakazali sastanak, mi smo došli u Ministarstvo sa obećanjem da će biti prisutan ministar, nije se pojavio. Dakle 5 ili 6 meseci mi nismo razgovarali sa ministrom. Ja stvarno mislim, profesore, ako niko drugi onda DS mora preko amandmana i ne znam kako, ali zaista da utiče, ova situacija je katastrofalna. Hvala lepa.

Vigor Majić: Glavni politički akteri u Srbiji ne shvataju obrazovanje kao prioritetni društveni problem

Ja mislim da mi moramo da shvatimo dimenzije i mogućnosti ovakvog skupa. Znači, imamo temu koja je veoma široka i segmentirana i koja je veoma malo bila pokrivena u nekom dosadašnjem vremenu i koja je marginalna za ključne političke prilike u zemlji. Moramo priznati da mi nemamo mogućnosti da danas otvorimo čak i neka najbitnija pitanja, kojih ima mnogo, nego moramo potražiti odgovor šta možemo u onom prvom koraku da učinimo i mislim da to spada u domen neke metapolitike. Znači ne šta je politika i šta bi trebalo da bude deo nekog političkog programa, nego metapolitičko pitanje gde je odnos prema ovoj problematici uopšte u političkim zbivanjima u Srbiji.

To smo na početku, čini mi se, u nekoliko navrata dotakli: da je jedan od najvećih problema u ovom momentu što obrazovanje kao prioritetan društveni problem, glavni politički akteri u Srbiji ne shvataju i ne prihvataju dovoljno jasno.

Obrazovanje je delatnost koja tangira jedan veliki, značajan procenat stanovništva. Nijedan roditelj neće ostati ravnodušan na pitanja koja se tiču obrazovanja, vaspitanja, sudbine, šanse za zapošljavanje i formiranje svoje dece.

Kada bi oni to prihvatili i kada bi oni shvatili da su pitanja obrazovanja ne samo razvojno značajna za Srbiju, već i politički veoma atraktivna pitanja, znači sa dobrim političkim programima može se ostvariti jedan ne tako beznačajan dodatni postotak glasova među biračima različitih političkih opredeljenja. Jer, obrazovanje je delatnost koja tangira jedan veliki, značajan procenat stanovništva, nijedan roditelj neće ostati ravnodušan na pitanja koja se tiču obrazovanja, vaspitanja, sudbine, šanse za zapošljavanje i formiranje svoje dece. Onda bismo mi imali jednu drugačiju političku klimu, znači ne bi ovo bilo marginalno pitanje koje se jednom u četiri godine otvori i o njemu porazgovara, već bi to bilo jedno izazovno i intrigantno pitanje oko kojeg se sjate politički faktori, mediji i razni drugi igrači koji mogu ovim pitanjem da se bave.

Da li politički igrači i oni koji su okupljeni oko ovog foruma i koji su bliski ovom forumu mogu da prihvate realnost da je obrazovanje pitanje koje nije beznačajno za njihov politički rejting?

Znači ja bih pitanje postavio na tom nivou: da li politički igrači i oni koji su okupljeni oko ovog foruma i koji su bliski ovom forumu, mogu da prihvate tu realnost da je obrazovanje pitanje koje nije beznačajno za njihov politički rejting, da ne razgovaram uopšte o elementima šta bi ti programi trebalo da sadrže, kojim tempom, dinamikom da idu, nego ovo drugo pitanje da je to suviše važna stvar za ovaj momenat razvoja našeg društva, a da očigledno imamo jednu indiferentnost prema toj problematici.

Očekujemo nove rezultate. Ja se bojim da će biti potpuno katastrofalni, da će nas definitivno zakucati za samo dno evropskih zbivanja, a to je moram da podsetim merilo prema kojem ozbiljni igrači ekonomski i politički u svetu odlučuju gde pozicionirati Srbiju i njene perspektive.

Niko se, rekao je profesor Hrnjica, niko se mnogo godina, to mnogo godina je dvocifren broj, niko se ne otima za resor obrazovanja. Otimamo se za razne druge resore, ali resor obrazovanja je nešto što se smatra kaznom, u političkom životu. Mnogo institucija, mnogo rizika, mnogo problema, mnogo nerešenih stvari i malo para. S druge strane imamo sunovrat u sistemu. Sada početkom decembra očekujemo nove rezultate, ja se bojim da će biti potpuno katastrofalni, da će nas definitivno zakucati za samo dno evropskih zbivanja, a to je moram da podsetim merilo prema kojem ozbiljni igrači, ekonomski i politički, u svetu odlučuju gde pozicionirati Srbiju i njene perspektive.

Na tom dnu mi smo zemlja u koju treba ulagati samo radi korišćenja jeftine radne snage, nikako nismo zemlja koja zaslužuje da se u nju ulaže radi visoke tehnologije ili u neke druge servise i delatnosti koje donose značajan profit. Mislim da je mamac političkim partijama, hajde, pojavite se na sceni, hajde, pojavite se sa jednim generalnim programom, ne detaljnim i preciznim, pojavite se za početak sa jednim generalnim programom gde ćete izneti nekoliko jasnih cifara koliko ćete eksplicitno tražiti da se u budžetu, u nacionalnom proizvodu izdvoji za obrazovanje. Ako dođete na vlast, kakve ćete timove stvoriti koji će se tim pitanjem baviti, u kom ćete roku ponuditi paket esencijalnih rešenja na opštem nivou, pa da onda stvorimo klimu u kojoj će se o ovome moći preciznije i detaljnije razgovarati. Inače ćemo biti u situaciji da se taj sunovrat nastavlja, da dolazi do sve većih socijalnih razlika u svim segmentima obrazovnog sistema.

Za 4-5 godina ćemo imati nekoliko elitnih privatnih škola u Beogradu, koja će deca dobro plaćenih ljudi moći da pohađaju. One neće nuditi kvalitet, nudiće sigurnost i glamur. Ostatak društva će biti osuđeno na jedno samoreproduktivno padanje socijalnih mogućnosti, to je viđen scenario, to nije nikakva fantastika.

Znači mi smo sada svedoci, mi ćemo za 4-5 godina imati nekoliko elitnih privatnih škola u Beogradu, koja će deca dobro plaćenih ljudi moći da pohađaju. One neće nuditi kvalitet, nudiće sigurnost i glamur. Ostatak društva će biti osuđeno na jedno samoreproduktivno padanje socijalnih mogućnosti, to je viđen scenario, to nije nikakva fantastika.

Prema tome mislim da ovaj forum može da uradi najbolje ako uputi jedan ozbiljan apel političkim igračima i profilima koji su bliski ovom forumu, da obrazovanje shvate kao realan i politički atraktivan problem, da se deklariraju da će ga postaviti u svoju žižu prioriteta, da će se na sledećim izborima pojaviti sa programom koji ne mora da bude detaljan, neka bude kratak, jasan i nek bude konkretan u nekim bitnim segmentima i onda možemo biti zadovoljni i onda možemo razgovarati o nekim drugim detaljima, o pojedinim segmentima i pitanjima. Hvala.

Milena Jerotijević: Znanje je osnovna potreba svakog ljudskog bića

Ja ću da krenem od poslednjeg što me je ovako malo pokrenulo, a to je izjava da se niko u poslednjih nekoliko decenija nije otimao za obrazovanje.

Mislim da je to prilično netačno, zato što jako dobro znamo da je 2001. veoma jasno postojala ideja da obrazovanje treba da krene u onom smeru koji može da doprinese razvoju društva. Jako su se otimali za isti taj sektor i oni koji su smatrali da društvo ne treba na taj način da se razvija, a pogotovo za obrazovanje.

Dakle otimali smo se za obrazovanje, i dalje se otimamo i znamo takođe da su se i u ovoj poslednjoj podeli otimali za obrazovanje jer znamo da veoma veliki interes trenutno vladajuće garniture jeste da obrazovanje ostane pod velikim uticajem Srpske pravoslavne crkve. Dakle, to su sve podaci koji mi sada daju za pravo da kažem da ona prethodna tvrdnja nije bila tačna.

Otimali smo se za obrazovanje, i dalje se otimamo i u ovoj poslednjoj podeli su se otimali za obrazovanje jer znamo da je veoma veliki interes trenutno vladajuće garniture da obrazovanje ostane pod velikim uticajem Srpske pravoslavne crkve.

Druga stvar koju sam htela da kažem jeste nešto što me je pokrenulo iz diskusije gospodina koji je iz Prosvetnog saveta univerziteta, sad ne mogu da se setim tačno šta je rekao. Ja nisam članica nijednog prosvetnog saveta, i nisam članica nijedne političke institucije, niti nekog tela koje se bavi obrazovanjem, ali kao građanka imam neodoljivu potrebu i smatram da je moje pravo da mogu sa 30 godina radnog iskustva neposrednog bavljenja obrazovanjem da utičem na razvoj strategije obrazovanja. Prosto imam potrebu da kažem da nije stvar ekskluzive to što smo čuli, pogotovo u prva dva izlaganja, i osećam se kao i vi u Vojvodini da ljudi koji su došli da nam kažu šta imaju da nam kažu, i otišli nemajući nikakvu potrebu da čuju šta mi o tim stvarima mislimo. Isto se osećam kao i vi što se osećate povodom saradnje sa ministarstvom. Prosto su otišli ljudi koji su na pozicijama gde veoma ozbiljno utiču na razvoj obrazovanja, došli su da nam kažu neke stvari sa kojima se mi ne slažemo, a nisu hteli da čuju šta mi o tome mislimo.

Obrazovanje nije ekskluziva. Obrazovanje nije samo univerzitetsko obrazovanje i obrazovanje ne pripada samo malom broju ljudi. Obrazovanje je pravo i potreba svakog živog ljudskog bića.

Obrazovanje nije ekskluziva. Obrazovanje nije samo univerzitetsko obrazovanje i obrazovanje ne pripada samo malom broju ljudi. Obrazovanje je nešto što je pravo. A zašto je pravo? Zato što je znanje potreba svakog živog ljudskog bića, a nije tržišna vrednost i tržišna kategorija. Ona može da postane posle nešto u službi tržišta, ali znanje je osnovna potreba svakog ljudskog bića. Iz

toga proizilazi da je ona pravo, zato je obrazovanje pravo, znanje je osnovni medij komunikacije među ljudima i odatle se o obrazovanju govori kao o osnovnom ljudskom pravu.

Ako strategija obrazovanja ne bude stavila dete u centar obrazovanja i reforme, nego nam opet bude nastavnik u centru obrazovanja, mi ćemo opet imati probleme.

Ono što sam htela da kažem jeste da ako strategija obrazovanja ne bude stavila dete u centar obrazovanja i reforme, ako ne stave dete u centar obrazovanja, nego nam opet bude nastavnik u centru obrazovanja, mi ćemo opet imati probleme i bavićemo se nekim drugim stvarima, a ne problemom da nama u samom početnom ulazu u obrazovni sistem otpada, postoji jedan dramatičan podatak, biću neprecizna, ali možda profesor Hrnjica i Tanja Ranković znaju taj podatak, da je predškolskim obrazovnim sistemom obuhvaćeno 30 i nešto posto dece u zemlji, tačno 32%. Znači mi ne možemo da govorimo koliko ih otpada u srednjoj školi, koliko na univerzitetu kad nama ne uđe 70% dece u obrazovni sistem onda kada je to naprirodnije i najnormalnije.

Tanja Ranković: Ja se izvinjavam, ovaj podatak se odnosi na predškolsko vaspitanje, na pripremni predškolski program. Tu nemamo neki podatak koji je validan. Onaj koji daje Republički zavod za statistiku i Ministarstvo prosvete je nekih 98%, ali treba voditi računa o vulnerabilnim grupama koji se prosto ne vode.

Snežana Pajović: Za poboljšanje kvaliteta studijskih i naučno-istraživačkih programa

Ja sam profesor Medicinskog fakulteta i naučni savetnik Instituta za nuklearne nauke "Vinča". Upravo na osnovu svih ovih izlaganja ja ću pokušati na neki način da izvučem zaključak.

Mi smo ovde jako mnogo čuli o izuzetno značajnoj ulozi obrazovanja kao potrebe svakog pojedinca i ja mislim da je vrlo važno da istaknemo da je to osnovni preduslov za razvoj jednog prosperitetnog i demokratskog društva. Uostalom, ne moramo ni tu preterano da elaboriramo, da samo krenemo od Kanta koji je vrlo lepo definisao šta čini jednu prosperitetnu i demokratsku državu, a to su obrazovani i mudri ljudi.

Dakle, nama treba obrazovanje i takođe nam treba mudrost da spoznamo sve svoje greške iz prethodnog perioda i da ih što pre ispravimo pre svega kroz strategiju. Mislim na strategiju o visokom obrazovanju koja može u izvesnim segmentima da se moduliše, da se dopuni, i da se

što pre definiše, ali paralelno sa strategijom o naučno-tehnološkom razvoju, zato što samo te dve jasno definisane strategije daće nam jasne prioritete u kom pravcu treba da idu naši edukativni procesi, a sa druge strane vrlo su korisne i u raspodeli postojećih materijalnih sredstava.

Međutim, jako dobro znamo da postojeća materijalna sredstva koja dolaze iz budžeta svakako nisu dovoljna. Zato mislim da je jako važno definisati koji su ti drugi mogući izvori finansiranja kada su u pitanju edukativni procesi.

Ne možemo očekivati da doktorske studije koje treba da imaju kvalitetne studijske programe, na nivou svetskih i evropskih programa, da budu finansirani i materijalno podržani samo od školarina naših postdiplomaca. Prosto to ne može da obezbedi dovoljan kvalitet studija

Ono što je jasno - nivo, a i način finansiranja obrazovanja, počev od osnovnog preko srednjeg do visokog obrazovanja, apsolutno treba promeniti. Naročito stavljam akcenat na način finansiranja visokog obrazovanja, sa uvođenjem doktorskih studija. Molim vas, to zahteva potpunu izmenu načina finansiranja. Ne možemo mi očekivati da se doktorske studije koje treba da imaju kvalitetne studijske programe, na nivou svetskih i evropskih programa, da budu finansirani i materijalno podržani samo od školarina naših postdiplomaca. Prosto to ne može da obezbedi dovoljan kvalitet studija. Da ne bismo došli do onoga što je profesor Mićunović rekao da neki ljudi imaju diplome, ali ne pokazuju dovoljnu kompetentnost, pa se onda često u praksi čuje da je nekim ljudima školovanje smetalo obrazovanju.

Sa poboljšanjem kvaliteta studijskih programa, neophodno je prilagođavati i razvijati odgovarajuće naučno-istraživačke programe. To su dve komponente obrazovnog procesa koje jedino mogu dati najviši kvalitet.

Treba na vreme shvatiti ozbiljnost i kompleksnost procesa obrazovanja, kako kroz kvalitet studijskih programa, tako i kroz kvalitet nastavnika, profesora i njihovih saradnika i načina realizacije tog programa. Takođe bih htela da istaknem da paralelno sa poboljšanjem kvaliteta studijskih programa, neophodno je prilagođavati i razvijati odgovarajuće naučno-istraživačke programe. To su dve komponente obrazovnog procesa koje jedino mogu dati najviši kvalitet i najaktuelnije i svetski priznate programe.

Da bi to moglo da se realizuje treba vratiti pažnju na usaglašenost Zakona o visokom obrazovanju i Zakona o naučno-istraživačkoj delatnosti, dakle sa jasno definisanim okvirima ta dva zakona, sa jasno definisanom strategijom, sa jasno definisanim prioritetima, sa jasno definisanim izvorima finansiranja, mi možemo i te kako poboljšati naš obrazovni proces, počev od osnovnog školovanja, naravno do visokog obrazovanja. Hvala vam.

Jelena Volić: Omogućiti našim stručnjacima da budu aktivni u celoj Evropi

Ja predajem na Pravnom fakultetu Univerziteta UNION. Samo dve napomene. Mi smo mnogo govorili o obrazovanju, mi nismo uopšte govorili o naučno-istraživačkom radu. Znači da je tu situacija još gora, a htela sam da kažem, jer sam motivisana napomenom profesora Stankovića, da želimo da omogućimo našim stručnjacima da budu aktivni u celoj Evropi.

Znate, mi imamo stručnjake koji su obrazovani u Evropi i ne mogu da nostrifikuju svoje titule ovde. To je do te mere skandalozno. Evo, ja sam lično pogođena. Beogradski univerzitet traži da se nostrifikuju prvo magistarske studije, da bi se onda dobila dozvola da se nostrifikuje doktorat, to je 220.000 dinara, znate. Šikana kojoj ste izloženi, to je nepojmljivo.

Mi imamo stručnjake koji su obrazovani u Evropi i ne mogu da nostrifikuju svoje titule ovde. To je do te mere skandalozno. Znači svako ko je stekao neki stepen zvanja van Srbije, nije dobrodošao, to vam jasno kažu.

Znači svako ko je stekao neki stepen zvanja van Srbije, nije dobrodošao, to vam jasno kažu. Ali sa druge strane zahtevamo od te Evrope da našim stručnjacima otvore vrata. Ja sam onaj stručnjak koji je morao da grabi i da grize da bi nostrifikovao svoju diplomu u velikoj Evropi, pa ponovo studirala, pa magistrirala, pa doktorirala i ne mogu svoj doktorat da nostrifikujem na Filološkom fakultetu u Beogradu. Hvala vam.

Ksenija Petovar: To je jako veliki problem, ja znam da na mom fakultetu to ide i do 300.000 dinara, to su sume koje idu i do cene samog doktorskog studija, što je za parče papira i tročlanu komisiju.

Novak Jauković: Ceo dinamični razvojni svet napušta resursno zasnovanu ekonomiju i razvija društvo i ekonomiju zasnovanu na znanju

Kada govorimo o obrazovanju i razvoju, osnovno je ono što je danas rečeno o nedostatku vizije, međuresorske strategije i politike, znači vizije kakvu ekonomiju i kakvo društvo vidimo za 10-15 godina i da na osnovu toga prepoznamo sa kojim resursima i sa kojim alternativnim putevima to možemo i da postignemo.

Mislim da u našoj javnosti i politici ne postoji dovoljna svest o tome da ne samo Evropa, nego ceo dinamični razvojni svet, napušta resursno zasnovanu ekonomiju i razvija društvo i ekonomiju zasnovanu na znanju čiji osnov predstavlja formalno obrazovanje pre svega, a onda obrazovanje za ceo život.

U situaciji kao što je danas rečeno, kada nemamo dovoljno kompetentnu vlast, upravu, kada nemamo te strategije, onda na ovakvim mestima treba da se formulišu oni delovi, oni kapaciteti koje može jedan ovakav forum da ima da bi se nešto promenilo. Pre svega mislim da je jako bitno da se formira jedna nova svest u javnosti koja bi onda mogla da utiče na vlast da promeni svoj odnos prema obrazovanju.

Mislim da stručnjaci mogu da naprave alternativne strategije koje mogu da ponude vlasti, na bazi onoga što je pozitivna praksa u Evropi.

Drugo, mislim da stručnjaci mogu da naprave alternativne strategije koje mogu da ponude vlasti, na bazi onoga što je pozitivna praksa u Evropi. Niko nije do tih strategija jednostavno došao, to su strategije koje su rađene i do desetak godina, ali na bazi tih pozitivnih iskustava gde je jasan cilj i vizija, da se naprave ovde strategije razvoja obrazovanja.

Jedan od puteva je strategija za razvoj informacionog društva, i u okviru te strategije je i razvoj elektronske državne uprave, elektronskog zdravstva, za koje treba posebno obrazovanje, za koje treba domaća produkcija. To su široki prostori u kojima možemo da napravimo javne radove u oblasti intelektualnog kapitala.

Treba prepoznati na koji način se mogu otvoriti paralelni putevi za razvoj i obrazovanje. Jedan od tih puteva je strategija za razvoj informacionog društva, gde nas je Evropa obavezala da napravimo takve strategije i u okviru te strategije je i razvoj elektronske državne uprave, elektronskog zdravstva, za koje treba posebno obrazovanje, za koje treba domaća produkcija da napravi proizvod. To su jako široki prostori u kojima možemo da napravimo javne radove u oblasti intelektualnog kapitala. Kao što su bili javni radovi tridesetih godina u oblasti puteva i infrastrukture, da nova infrastruktura u oblasti interneta bude izazov za državu i za obrazovanje.

Na takav način bismo mogli da premostimo neki od nedostataka vizija, a ovo je nesporno preuzeto kao obaveza i nesporno da za to imamo kapacitete.

Vidim da postoje inicijative za ovaj prostor. Vidim, Indija je predložila da ovde napravi tehnopark sa jako velikim brojem stručnjaka. U Evropi nedostaje oko 1.700.000 stručnjaka u toj oblasti, mi smo pokazali da to možemo ranije uraditi. Samo bih kao primer uzeo kada je pre 50 godina napravljena Vinča i Nuklearni institut onda su napravljene studije na Elektrotehničkom fakultetu za inženjere za nuklearnu tehniku, na fizici za teorijsku fiziku. Znači nedostaje nam takva praksa i takva vizija. Hvala.

Divna Kekuš: Vlada tržište diploma, a ne znanja

U najkraćim crtama ću izneti sledeće: ja sam iz Visoke zdravstvene škole strukovnih studija, bivše Više medicinske škole u Beogradu.

Kada govorimo o obrazovanju i vaspitanju, moram da se složim sa prethodnicima koji su naglasili jedno veliko nerazumevanje uopšte u pojmovima i baratanju tim pojmovima, pa čak i ako pratite izjave našeg ministra prosvete vrlo često nailazimo na jedno totalno nepoznavanje tih pojmova.

Što se tiče reforme obrazovanja i nivoa primene Bolonjske deklaracije, ja ću samo u kratkim crtama izneti kako vidim ono što je problem u sistemu daljeg razvoja društva, odnosno koliko se može uticati na to. Mislim da ne može nikako ili veoma malo upravo iz razloga što su više škole ovim zakonom samo prešle u visoke škole, samo traju tri godine i prema onoj šemi, ako vam je poznata, daljeg napredovanja i daljeg usavršavanja je praktično potpuno zatvoren sistem jer se sistem posle te tri godine tih strukovnih škola, koje u nekim tehničkim naukama i možda u nekim drugim mogu da nastave neku prohodnost kroz diferencijalne transfer programe, mogu da se uključe na akademske takođe trogodišnje studije, ali kada su u pitanju humanističke nauke, kada su u pitanju medicinske nauke i obrazovanje zdravstvenih radnika, kojih je prema našim podacima između 60.000 i 70.000, njima je praktično onemogućeno da se dalje školuju.

Bilo bi izuzetno dobro kada bi se ušlo u proces izmene Zakona o visokom obrazovanju, bar u segmentu koji se tiče strukovnog obrazovanja

Mreža viših, odnosno visokih škola tih medicinskih struka nije bila izuzetno mnogo razgranata u poslednjih dve godine. Upravo je ministarstvo u ova tri ministarska mandata otvorilo jako veliki broj viših škola, tako da smo mi od 49 državnih škola i privatnih priznatih do 2005. narasli na 80

škola ukupno u Srbiji i sigurno da je zadatak Akreditacione komisije i Nacionalnog saveta bio zaista ogroman i bio još dodatno opterećen time, jer su pritisci izuzetno veliki obzirom da vlada tržište diploma, a ne znanja.

Samo sam htela na to da ukažem, da bi bilo izuzetno dobro kada bi se ušlo u proces izmene Zakona o visokom obrazovanju, bar u tom segmentu koji se tiče strukovnog obrazovanja.

Dijana Plut: Obrazovanje, socijalne razlike i regionalni razvoj

Htela bih da podržim nekoliko primedaba, i molim prosto ovaj forum da jedan od ovakvih sastanaka bude o istraživačkom radu u kojem ima jako mnogo problema.

Takođe, pozivajući se na istraživanja koja su brojna, kao što je Saša Stanić rekla, mi imamo istraživanja obrazovanja, mi imamo jako mnogo podataka o tome šta tu ne valja, a šta je dobro. Prosto je velika šteta da to ne upotrebljavamo u osmišljavanju strategija.

Neki od tih podataka pokazuju da osnovna škola povećava socijalne razlike i da što je razred viši, sve više zavisi i uspeh od socio-ekonomskog statusa porodice i obrazovanja roditelja. To je jako ozbiljan podatak jer pokazuje da škola nema onu funkciju ujednačavanja i pružanja jednakih šansi svima. Ona tu katastrofalno omašuje.

Neki od tih podataka pokazuju da osnovna škola povećava socijalne razlike i da što je razred viši, sve više zavisi i uspeh od socio-ekonomskog statusa porodice i obrazovanja roditelja. To je jako ozbiljan podatak jer pokazuje da škola nema onu funkciju ujednačavanja i pružanja jednakih šansi svima.

Drugi veoma zabrinjavajući podatak u istraživanjima su vrlo velike regionalne razlike u Srbiji. Vi imate crne rupe u Srbiji, na primer Pčinjski okrug, u kojima se uopšte ne zna šta se dešava u školi. Ja mislim da je to nešto nad čim bi se svaki normalan ministar zamislio i kosu počupao da vidi te rezultate. A rezultati su prosto neverovatni, koliko tu ništa sistem ne čini, što je indikator da mi nemamo sistem.

Istraživanja indikuju da od nastavnika zavisi uspeh i da mi stvarno imamo već potpuni raspad na nivou sistema. Ako ima entuzijasta, njegova deca imaju rezultata i tako imamo neke pikove rasute po Srbiji, a imamo i crne rupe gde nema ničega.

I još samo jedna stvar. U ovom paketu zakona koji se sada priprema za skupštinsku proceduru je i zakon o udžbenicima koji je u mnogo pogleda jako loš i ja prosto apelujem, ukoliko ovde ima poslanika, da obrate pažnju na njega i ukoliko sad ovde nekog ima ko hoće da mi da svoj e-mail da mu pošaljem te primedbe, biću tu i sa zadovoljstvom ću to učiniti.

Ksenija Petovar: Hvala Dijana, približili smo se samom kraju, a nismo mnoge teme dotakli. Recimo, da li znate koliko škola u Beogradu radi u tri smene? Najveća škola u Srbiji sa 1.800 đaka u Kaluđerici radi u tri smene. Da li možete zamisliti kako izgleda školovanje i kakav će uopšte da bude kvalitet tog obrazovnog procesa? Ja ću sada da pitam naše uvodničare da li žele još neki komentar da daju, pa da završimo.

Želimir Popov: Obrazovanje je danas pod potpunom kontrolom jedne političke partije

Ja ću samo kratko. Opisali smo danas stanje u obrazovanju u Srbiji, videli smo kako izgleda. Obrazovanje je danas pod potpunom kontrolom jedne političke partije.

Izneću vam podatke za celu prosvetu. Ministar prosvete je iz DSS, prvi njegovi saradnici su iz DSS, ali nisu iz prosvete, oni su pravnici. Tu su neki ljudi koji ne poznaju materiju. Ministarstvo prosvete trenutno ima 16 školskih uprava, broj se povećao što znači da se centralizuje cela stvar. Svi načelnici školskih uprava u Srbiji su iz DSS. Nove školske uprave se opet otvaraju po nekim političkim principima i nekim dogovorima. Nova je sada u Novom Pazaru, pa se sada otvara u Prijepolju.

Dalje, dva zavoda, kompletno su pod kontrolom DSS. Svi zaposleni, njih oko 120, bez konkursa. Tamo se ljudi primaju tako što ih prima direktor. Evo, ima ovde koleginica koje su radile tamo i pobile glavom bez obzira jer su najurene. Kad uđete u zavod kao da ste ušli u manastir ili u crkvu. Drugi, Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, potpuno je pod kontrolom DSS. Nacionalni prosvetni savet za osnovno i srednje obrazovanje potpuno pod kontrolom DSS. Čak i jedan mali Pedagoški muzej, to znaju moje kolege pedagozi, on je tu u Uzun Mirkovoj, tri muzeja postoje u bivšoj Jugoslaviji, jedan u Zagrebu, Ljubljani i jedan ovde i mislim još dva u Evropi, tu je dugo godina bila direktorka Brana Jordanović, to je bilo jedno fino mesto gde su se skupljale beogradske učiteljice. Čak je i taj jedan muzej pod kontrolom DSS. Sada je tu jedan inženjer tehnologije iz DSS direktor. Muzej je izgubio od svoje funkcije, čovek ne zna gde se našao.

Tako izgledaju podaci u obrazovanju. Dakle ne feudalizacija, nego polako i potpuno carstvo.

Druge partije drže nešto drugo, prosto ja sada samo govorim kako to sada stoji u obrazovanju.

Ja se ponovo vraćam na ono što sam govorio. Pogledajte spisak članova saveta koji vodi naše predškolske i školske ustanove. Zaista, kako su ih birali, gde su ih našli? Dugo je trebalo da se izabere takav Prosvetni savet. On je jedna ideološka kapa, dakle jako je dugo trebalo, oni su dve godine peglali kako da nađu ljude, jer njih bira Skupština. Predlagači daju više predloga, a Skupština bira samo jednog. Ima mogućnosti da se bira član iz Udruženja fizičara, ali uđe onaj koji je iz DSS, a ne neki običan anonimni profesor, ne uđe čovek, autor koji piše udžbenike. Ti su udžbenici korisni školi. Ovde je neko predložio, pošto polovini njih sada ističe taj mandat, važno je kako će se sada tu napraviti balans.

Radmila Gošović: Cilj je da se ništa što se smatra modernim i kompatibilnim sa svetom ne uradi

Nekako smo utrčali u predistoriju, kao da se reforma u ovoj zemlji nije desila. U ovoj zemlji se desila jedna reforma, koju apsolutno svi znamo, ubijena ubistvom premijera. Onda su nastali potpuno planirani koraci, koji u početku nisu odmah bili vidljivi, bar nekima koji su bili naivni, ali u svakom slučaju cilj je da ništa što se smatra modernim i kompatibilnim sa svetom, ne uradi. Bar ne sada, ne bar dok ne moramo.

Ja stvarno imam jedno, možda vrlo grubo pitanje: zašto je DS to dozvolila? Reforma koju je iznela DS je jedina reforma u ovoj zemlji, sve drugo su bile simulacije, ova je bila participativna, bila je u duhu onoga što moderne zemlje imaju danas kao obrazovni sistem. Ja samo mogu da kažem da mi je užasno žao zbog ove zemlje.

Dakle izmena zakona, promena kadrova, zataškavanje relevantnih rezultata i istraživanja, neki ljudi znaju da je eksplicitno traženo od ljudi u ministarstvu da zaštite decu od rezultata PIZE, ne da zaštite, nego prosto, ljudi, da se laže. Dakle to je politika, to je strategija.

Ja stvarno imam jedno, možda vrlo grubo pitanje: zašto je DS to dozvolila? Reforma koju je iznela DS je jedina reforma u ovoj zemlji, sve drugo su bile simulacije, ova je bila participativna, bila je u duhu onoga što moderne zemlje imaju danas kao obrazovni sistem. Ja samo mogu da kažem da mi je užasno žao zbog ove zemlje.

Ksenija Petovar: Ja vam se zahvaljujem svima, zaključak je jako tužan, ali naprosto, to je istina. Ostaje nam da što više pričamo o tome i da bombardujemo medije i da sve to stigne do ušiju

naših roditelja, koji će bar malo početi da razmišljaju o tome kakva će budućnost biti njihove dece. Hvala vam.

(Beograd, 5. novembra 2007)